

Vienažodė astrologijos terminija kilmės požiūriu

RAMUNĖ VASKELAITĖ

Lietuvių kalbos institutas

ANOTACIJA

Šis straipsnis yra pirmas žvilgsnis į netirtą sritį – astrologijos terminiją. Pasižvalgyti po ją mėginama pasirinkus vienažodžių terminų grupę. Nagrinėjama šios terminų grupės sudėtis kilmės požiūriu. Išryškėja skolinčio terminijos sluoksnio persvara, tačiau, kitaip nei daugelyje šiandien anglų kalbos stipriai veikiamų terminijos vartojimo sričių, net ir tokioje anglų kalbos poveikiui atviroje terpėje kaip interneto kalba (analizė atliekama internete skelbiamų astrologijos svetainių pagrindu) nedaug terandama terminų, kurie rodytų skolinimosi ar tiesioginio termino perėmimo iš anglų kalbos požymių. Astrologija, nors ir nepripažįstama kaip mokslas, iškyla kaip savarankišką terminiją turinti terminų vartojimo sritis.

ESMINIAI ŽODŽIAI: astrologijos terminas, termino kilmė, skolinys, lietuviškos kilmės terminas, vienažodis terminas, sudėtinis terminas

ABSTRACT

The present article takes a look at the unresearched field of the terms of astrology. It attempts to look around in this field with the focus on the group of one-word terms. The aim of the article is to determine the composition of this group of terms from the perspective of origin. The study reveals that the layer of borrowed terms takes the lead, though, in contrast to many other fields, which are today strongly affected by the English language, there are few terms showing the signs of borrowing or direct adoption of the term from the English language even in such a medium open to the influence of the English language as the language of the Internet (the analysis is based on the websites of astrology accessible online). Astrology stands out as the field of the use of terms having its own independent set of terms, though it is not recognised as a science.

KEYWORDS: term of astrology, origin of term, loanword, term of Lithuanian origin, one-word term, composite term

ĮVADAS

Nors termino *astrologija* sandara juo įvardijamą objektą leistų priskirti prie mokslų¹, iš tikrųjų šio objekto santykis su mokslu nėra toks aiškus kaip, pavyzdžiui, geologijos, sociologijos, psichologijos ar kitų analogiškos sandaros terminais įvardijamų objektų. Tai rodo vien jau mėginimai apibrėžti ar paaiškinti sąvoką. Antai vienuose astrologijos srities leidiniuose ar interneto svetainėse astrologija pripažįstama kaip mokslas, kartu numatant ir jos kaip sistemos sampratą: „Jei astrologiją suvoksime ne vien kaip mokslą apie dangaus kūnų judėjimą ir jų reikšmę žmogaus gyvenime, o kiek plačiau, tai pamatysime, jog šios sistemos elementai yra daug senesni ir paplitę visame pasaulyje, nes jie remiasi žmonijos patirtimi“ (Bogun 1999: 12). Kituose leidiniuose ar svetainėse ji laikoma mokslu: „Astrologija (nuo *astro...* ir gr. *logos* mokymas) – mokslas apie Visatos kūnų (planetos, žvaigždės) įtaką Žemės gyvenimui“ (Kaškelis 2020). Pasitaiko ir tokių apibrėžčių, kuriomis astrologija vertinama kaip mokslas ir menas: „Astrologija yra mokslas ir menas nustatyti dangaus kūnų padėtį ir apsisukimo ciklus“ (Katiliūtė-Jonynienė 1994: 5). Tačiau apibrėžtimis, teikiamomis astronomijos terminų žodynuose ar enciklopedinio pobūdžio leidiniuose, pavyzdžiui, *Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje* (toliau – VLEe), astrologijos kaip mokslo statusas paneigiamas – ji vertinama kaip „klaidingos“ (Juška 1984) ar „pseudomokslinės“ (Straišys 2002) „teorijos, teigiančios, kad Saulės, Mėnulio ir planetų išsidėstymas Zodiako žvaigždynų juostoje turi įtakos žmonių, tautų, valstybių likimui ir gamtos reiškiniams“ ar tik kaip ateities spėliojimai – „pranašavimai, grindžiami teiginiais apie Saulės, Mėnulio ir planetų išsidėstymo zodiako žvaigždynuose (horoskopas) įtaką žmogui (žmonių grupėms, tautoms, valstybėms) ir jo gyvenimo įvykiams“ VLEe. Samprata siaurinama ir dar labiau – astrologija prilyginama prietarams: „Astrologija neturi mokslinio pagrindo ir gali būti vertinama kaip populiarus žaidimas ar prietarai“ VLEe.

Santykio tarp mokslo ir astrologijos konfliktiškumas ypač atsispindi internetinės žiniasklaidos tekstuose. Antai viename naujienų portale kalbinamas Teorinės fizikos ir astronomijos instituto observatorijos vyriausiasis specialistas teigia, kad „astrologijos taisyklės ir horoskopų aiškinimas ne-

¹ Tarptautinių žodžių žodynuose dėmuo *-logija* aiškinamas kaip sudurtinių žodžių antrasis dėmuo, rodantis sąsają su mokslu (pvz.: TŽŽ 1985; TŽŽ 2013). *Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje* terminas *astrologija* kildinamas iš *astro-* ir *logos* (mokslas) VLEe.

turi jokio mokslinio pagrindo“ (Marcinkevičius 2004), o tinklaraštyje kalbinama astrologė tvirtina: „Astrologija be galo tikslus, matematiškas, logiškas mokslas. Lietuvoje ir kai kuriose postsovietinėse šalyse gyvuoja mitas, jog astrologija tai – vieta laisvoms interpretacijoms. Nieko panašaus – tai griežta ir labai tiksli sistema, kuri neturi nieko bendro nei su burtais, nei su spėlionėmis, ji remiasi astronominiais-matematiniais apskaičiavimais“ (Novickienė 2020).

Iš astrologijos srities tekstų aiškėtų ir pagrindinė tokio santykio konfliktškumo priežastis – tai astronominiai atradimai, keitę geocentrinę pasaulio sampratą ir tolinę astronomiją nuo tūkstantmetes tradicijas turinčios astrologijos (Bogun 1999: 19–21)², davusios pradžią astronomijos mokslui³. Vis dėlto tie tekstai atskleidžia ir kitą galimą priežastį: kad astrologijos samprata taip susiaurėjo, galėjo nemažai prisidėti pačių astrologų, nevienodai suprantančių astrologo profesiją ar pašaukimą, veikla: „Vertėsi amžiai, keitėsi valstybių struktūros, žmonių suvokimas, formavosi nauji mokymai, religijos ir dvasinės kryptys. Astrologija pradėjo taikytis prie naujų besiformuojančių sistemų ir po truputį barstyti savo turėto dvasinumo perlus, darėsi pragmatiškesnė, tiesmukiškesnė. Derindamasi prie primityvios sąmonės žmonių grupių, ji vis labiau prastėjo. Ją suprastino „astrologai“; kurių senovėje žynys nė per slenkstį nebūtų įleidęs (ką jau kalbėti apie tokio žmogaus mokymą). Jie suprimityvino kadaise buvusį šventąjį mokslą (taip astrologiją vadino žymus jogas Šri Juktešvaras Giri) ir pritraukė nepelnytą pačiai astrologijai kritiką, kad astrologija ir būrimas – to paties medžio vaisiai“ (www.antropoteosofineastrologija.lt). Iš Antropoteosofinės astrologijos asociacijos svetainėje skelbiamų įstatų ryškėtų siekis astrologijai mokslo statusą grąžinti – kaip pagrindinė šios asociacijos funkcija formuluojama „reabilituoti astrologiją, kuri buvo suniekinta, iškreipta ir paversta vartotojų tarnaitė ir pajuokos objektu. Savo veikla prisidėti prie astrologijos, kaip rimto sakralaus mokslo ir garbingos profesijos, gero vardo grąžinimo <...>“ (www.antropoteosofineastrologija.lt).

² VLEe rašoma, kad „astronomijos, kaip mokslo apie žvaigždes, ir astrologijos, kaip būrimo iš žvaigždžių“ skirtumas ryškėjo jau pirmaisiais amžiais po Kr. Pačios astrologijos atsiradimo pradžia paprastai minima tik apytikslė ir ne visiškai vienoda. VLEe teigiama, kad astrologija atsirado Mesopotamijoje galbūt 3 tūkstantmetyje prieš Kr.

³ Kad astronomijos ištakos sietinos su astrologija, nurodoma ir astronomijos terminų žodynuose, pvz., „Astrologija senovėje padėjo rasti astronomijai“ (Straizys 2002).

Vis dėlto bent jau kol kas Lietuvos universitetuose astrologija nedėstoma, taigi nė vadovėlių aukštosioms mokykloms ar juolab mokslo darbų – pagrindinių terminų vartojimo ir terminijos plėtotės šaltinių nerengiama⁴. Bet įvairių astrologijos kursų ir seminarų organizuojama (www.astrodaiva.com; www.dharma.lt; www.uranija.lt; www.vidineastrologija.lt; www.zacch.lt), veikia astrologijos mokyklos (www.astrologijosmokykla.lt) ir, kaip nurodoma vienoje interneto svetainėje, dar šiais metais duris turi atverti Astropsichologijos institutas (www.uranija.lt). Internete esama visiems prieinamų astrologijos svetainių, o jose ne tik skelbiama tekstų įvairiomis astrologijos temomis, bet ir siauriau ar plačiau aiškinamos sąvokos, formuluojamos apibrėžtys, net pateikiama terminų žodynėlių. Taigi, santykio tarp mokslo ir astrologijos įtemptumas nėra kliūtis panagrinėti šios srities terminiją.

Bent jau dabartinė astrologijos terminija, jei autorė ko nors nepažiūrėjo, išvis nėra nagrinėta, taigi ją būtų galima nagrinėti įvairiausiai terminologiniais aspektais – kilmės, sandaros, sinonimijos, daugiareikšmiškumo, sintaksinės sudėties. Pradedama nuo terminų analizės pagal kilmę, tam kol kas pasirenkant tik vienažodžių terminų grupę. Taigi, šio tyrimo tikslas – išnagrinėti vienažodžių astrologijos terminų grupę kilmės požiūriu.

Analizė pagal kilmę, kaip rodo ir dauguma terminologijos darbų, terminijos skerspjūvį gali pateikti nevienodo detalumo, žiūrint koks darbe keliamas pagrindinis tikslas. Vienuose darbuose, taikant terminologijoje įsigalėjusį terminų skirstymą į nelietuviškos kilmės terminus, lietuviškos kilmės terminus ir hibridus, atskleidžiamas skolintinio ir lietuviškos kilmės terminijos sluoksnių santykis (pvz.: Kazlauskaitė 2000; Zemlevičiūtė 2004; Rimkutė 2007; Šilobritaitė 2008; Šilobritaitė 2011), o kituose darbuose, nelietuviškos kilmės terminus nagrinėjant smulkiau, atskleidžiamas dar ir skolintinio terminijos sluoksnio skerspjūvis (pvz.: Drotvinas 2005; Kaulakienė 2007; Katelytė 2009; Zemlevičiūtė 2009; Zemlevičiūtė 2010; Zemlevičiūtė 2011; Zemlevičiūtė 2018a; Zemlevičiūtė 2018b; Rimkutė 2012; Mitkevičienė 2014). Tiesa, smulkesnio nagrinėjimo modelis gali būti nevienodas: vienuose darbuose nelietuviškos kilmės terminai suskirstomi į tarptautinius terminus, svetimybes ir tikruosius skolinius (pvz.: Rimkutė 2012), bet dažnai, tokio skirstymo netaikant, siekiama nustatyti nelietu-

⁴ Kai šis straipsnis jau buvo parengtas, išėjo Loretos Stonkutės *Astrologijos vadovėlis* (Kaunas, Mijalba, 2020, 420 p.). Beje, jis pristatomas kaip „pirmasis išsamus ir profesionaliai parengtas astrologijos vadovėlis lietuvių kalba“ (<https://www.patogupirkti.lt/knyga/astrologijos-vadovelis.html>).

viškos kilmės terminų (skolinių) kilmės kalbą (pvz.: Katelytė 2009; Zemlevičiūtė 2009; Zemlevičiūtė 2010; Zemlevičiūtė 2011; Zemlevičiūtė 2018a; Zemlevičiūtė 2018b). Skolintinio terminijos sluoksnio smulkesnis skaidymas šio straipsnio autorės laikomas svarbiu veiksniu, leidžiančiu atskleisti tiek skolinimosi kryptį, tiek srities terminijos specifiką, todėl šiame darbe jis bus taikomas, t. y. nelietuviškos kilmės terminai jame bus vertinami pagal kilmės kalbą. Vadinasi, siekiant jau įvardyto tikslo – išnagrinėti vienažodžių astrologijos terminų grupę kilmės požiūriu – darbe keliami du uždaviniai: nustatyti skolintų ir lietuviškos kilmės terminų santykį; nustatyti skolintų terminų kilmės kalbą. Santykio procentinė išraiška nebus pateikiama, ir iš darbo turėtų paaiškėti, kodėl.

Terminologijos darbuose nelietuviškos kilmės terminai įvardijami nevienodai, dažnai – nevenojant sinonimų, pvz.: *nelietuviškos kilmės terminai* (Šilobritaitė 2011), *skoliniai* (Zemlevičiūtė 2011), *nelietuviški terminai* ir *nelietuviškos kilmės terminai* (Rimkutė 2005), *nelietuviškos kilmės terminai* ir *skolinti terminai* (Rimkutė 2007), *svetimos kilmės terminai*, *skolinti terminai* ir *skoliniai* (Vladarskienė 2017), *skoliniai* ir *skolintiniai terminai* (Zemlevičiūtė 2009), *svetimakilmiai terminai*, *svetimos kilmės terminai*, *skolintiniai terminai* ir *skoliniai* (Zemlevičiūtė 2018b). Jų nebus vengiama nė šiame darbe, taigi nelietuviškos kilmės terminas bus pavadinamas ir *skolintu terminu*, ir dar trumpiau – *skoliniu*. Terminų *skolintas terminas*, *skolinys* vartojimą kiek keblų darytų hibridinių terminų grupė, nes, kaip matyti ir iš jau nurodytų terminologijos darbų, hibridinius terminus linkstama skirti nuo skolinių, kaip, beje, ir nuo lietuviškos kilmės žodžių, taip jų statusą terminijos skolinimo požiūriu paliekant gana neaiškų. Tačiau reikia iš anksto pasakyti, kad analizei pasirinktuose šaltiniuose hibridų rasti vos keli, o tai nekelia poreikio nei juos išsamiau aptarti (juolab tam skirti atskirą darbo skyrių), nei vengti termino *skolinys*. Keli tiriamuose šaltiniuose pasitaikę hibridai bus paminėti aptariant nelietuviškos ar lietuviškos kilmės terminus, turimą hibrido statusą įvardijant⁵.

Apsiriboti tik vienažodžių terminų grupe skatina analizei pasirinktos srities ypatybės. Astrologija kaip terminų vartojimo sritis nėra nagrinėta, todėl kitų terminijos sričių tyrėjams ar terminologija besidomintiems skaitytojams jos terminija veikiausiai maža nežinoma. Apsiribojimas tik viena

⁵ Nesiimant plačiau nagrinėti hibrido sampratos vis dėlto manoma, kad, kaip ir Rasuolės Vladarskienės (2017) straipsnyje, mintį apie hibridų diferencijavimo galimybę galima kelti. Tame straipsnyje svetimos kilmės šaknį turintys hibridai sąlygiškai priskirti prie skolintų terminų.

terminų grupe sudaro galimybę terminus plačiau aptarti ir taip pristatyti skaitytojams. Vis dėlto aptarti terminus išsamiau skatina ir kita nagrinėjamos srities ypatybė: lietuviškų astrologijos žodynų nerengiama, į tarptautinių žodžių žodynus astrologijos terminai įtraukiami vos keli, todėl, priskiriant vieną ar kitą terminą astrologijos terminijai, tokį sprendimą tenka pagrįsti. Būdas tai padaryti – atskleisti termino reikšmę, tam pasitelkiant apibrėžtis ir aiškinimus, pateikiamus terminų vartojimo šaltiniuose, ir (arba) parodyti termino vartojimo kontekstą. Taigi, ir dėl šios priežasties kilmės požiūriu nagrinėjami terminai bus aptariami kiek išsamiau, nei tai įprasta terminų kilmės tyrimams.

Kadangi astrologijos terminija rašytiniu pavidalu plėtojama ne mokslo veikaluose ar vadovėliuose, o bene labiausiai – interneto svetainėse, dėmesys sutelkiamas į šį šaltinį. Interneto svetainių atsirinkta dvylika. Vienose jų apimama tik astrologija (astrodaiva.com; astrologe.weebly.com; astrologijosmokykla.lt; vidineastrologija.lt; zodiakas.com), kitose – ir kai kurios kitos sritys, paprastai apibūdinamos kaip dvasinio tobulėjimo ar savęs pažinimo sritys (ananta.lt; antropoteosofineastrologija.lt; dharmal.lt; sadhanacentras.lt; uranija.lt; wolmer.lt; zachh.lt). Iš pastarųjų svetainių atsirenkami tik astrologijos srities tekstai. Interneto svetainės trumpumo sumetimais tekste bus vadinamos svetainėmis ir žymimos *Terminologijos* leidiniui būdingais trumpiniais. Trumpinių paaiškinimą galima rasti šaltinių sąrašė. Atsirenkant svetaines, orientuotasi į tas, kuriose plėtojama Vakarų astrologijos terminija ir ne tik siūlomos paslaugos ar skelbiami horoskopai, bet ir pateikiama tekstų įvairiomis astrologijos temomis, aiškinamos sąvokos, vartojami terminai. Dviejose iš atsirinktų svetainių dar ir pateikiami terminų žodynėliai: *Astrologijos sąvokos* (zodiakas.com) (toliau – AS) ir *Astrologijos terminų žodynėlis* (ananta.lt) (toliau – ATŽ)⁶. Analizei imama medžiaga, svetainėse paskelbta iki 2020 m. spalio 20 d. Tekstų kalba neredaguojama, tepataisomos akivaizdžios korektūros klaidos.

Analizė pradedama nuo nelietuviškos kilmės vienažodžių terminų, arba skolinių, nagrinėjimo. Juos pagal kilmės kalbą išnagrinėjus pirmame skyriuje, antrajame nagrinėjami lietuviškos kilmės terminai, o tada daromos išvados apie lietuviškos ir nelietuviškos kilmės terminų santykį, skolinčio terminijos sluoksnio sudėtį ir, kiek leidžia vienažodžių terminų analizė, – apie astrologijos terminiją.

⁶ Terminų žodynams keliamų reikalavimų, kaip aiškės ir iš cituojamų apibrėžčių, šie žodynėliai neatitinka, tačiau straipsnyje rūpi ne terminų žodynų ar žodynėlių sudarymo principai, o terminija.

1. NELIETUVIŠKOS KILMĖS TERMINAI

1.1. Graikiškos ir lotyniškos kilmės skoliniai

Terminas **astrologija**, kaip aiškinama jo kilmė naujausiame, ankstesnių žodynų pagrindu parengtame *Tarptautinių žodžių žodyne* (toliau – TŽŽ)⁷, yra iš dviejų dalių sudarytas graikiškos kilmės žodis: pirmoji sudurtinio žodžio dalis *astro-* rodo reikšmės sąsają su kosminiais kūnais arba kosmine erdve, žvaigždėmis, žvaigždišku pavidalu (gr. *astron* – žvaigždė), o *-logija* – su mokslu (gr. *logos* – sąvoka, mokslas). Be abejo, šis terminas vartojamas visose analizei pasirinktose svetainėse, kaip ir terminas **astrologas**.

Plačiau visuomenei turbūt ne mažiau žinomas kitas šios srities terminas – **horoskopas**. Jis irgi vartojamas visuose analizei pasirinktuose šaltiniuose ir taip pat yra skolinys iš graikų kalbos: gr. *hōroskopos* – stebintis laiką. Vis dėlto termino reikšmė, kurią jis gali įgyti dėl laikraščiuose ir naujienų portaluose spausdinamų metų, mėnesio, savaitės ar dienos horoskopų ir kuri, beje, iškeliami *Dabartinės lietuvių kalbos žodyne* (toliau – DŽ_{7i}), ir ta reikšmė, kurią rodo svetainėse teikiamos apibrėžtys, nesutampa. Antai DŽ_{7i} žodis paaiškinamas kaip „dangaus kūnų padėtis žmogaus gimimo metu, pagal kurią astrologai pranašauja, koks bus jo gyvenimas“, o formuluojuot apibrėžtis svetainėse pranašavimo aspektas neminimas. Viename iš dviejų jau minėtų žodynėlių – AS – termino *horoskopas* reikšmė nusakoma taip: „Dangaus žemėlapis, astrologinis žemėlapis, schematiškas dangaus kūnų išsidėstymo pavaizdavimas tam tikram laikui ir vietai.“ Kitoje svetainėje aiškinama panašiai: „Horoskopas – schematinis dangaus sferos atvaizdas tam tikru laiko momentu ir tam tikroje vietoje, sudarytas pagal specialias taisykles“ Aw.

Dar vienoje svetainėje sąvokai paaiškinti pasitelkiamas terminas *ekliptika*: „Horoskopas yra ekliptikos brėžinys iš tam tikros vietos tam tikru laiku“ Astr. Tačiau terminas **ekliptika** svetainėse vartojamas ir plačiau – jis pavartotas 9 iš 12 svetainių: Am, Antr, Astr, Dh, Ur, Vi, W, Za, Zo. Tai irgi graikiškos kilmės terminas: gr. *ekleiptikē* – užtemimas. Tiesa, į svetainėse pateiktus du terminų žodynėlius jis neįtrauktas, tačiau pačiose svetainėse aiškinamas, pvz., „Matomas Saulės kelias dangaus sfera per metus vadinamas ekliptika“ Zo. Vis dėlto vien paaiškinimais šiuo atveju neišsina remtis, nes jie

⁷ Nustatant skolino termino kilmės kalbą ir toliau bus remiamasi šiuo 2013 m. išleistu TŽŽ, taigi jis kaip kilmės kalbos nustatymo šaltinis kiekvienu atveju nebus minimas. Atskirai bus nurodomi tik tie atvejai, kai žodžių kilmei nustatyti naudojami kiti šaltiniai.

rodytų, kad termino reikšmė sutampa su astronomijos žodynuose teikiamo astronomijos termino *ekliptika* reikšme – „didysis dangaus sferos apskritimas, kurį per metus nubrėžia Saulės disko centras“ (Straižys 2002), ir astrologijos tekstuose paplitusio termino neleistų laikyti astrologijos terminu. Tikrajam termino statusui išsiaiškinti bus reikalingas platesnis kontekstas.

Graikiškos kilmės žodis yra ir terminas **Zodiakas**: gr. *zōdiakos* < *zōon* – gyvūnas. Jis irgi vartojamas visose svetainėse, tik įvairuoja rašyba: viename tekste rašoma didžiąja, kitame – mažąja raide, dažnai ir tame pačiame tekste taikomi abu rašymo būdai⁸. Tačiau svetainės atskleidžia didelį astrologijoje ir astronomijoje vartojamo termino *Zodiakas* reikšmės skirtumą. Astronomijos terminų žodynuose *Zodiakas* apibrėžiamas kaip dangaus sferos juosta, sudaryta iš trylikos Zodiako žvaigždynų, per kuriuos eina Mėnulio, planetų, daugumos asteroidų judėjimo metiniai taškai (Straižys 2002), kitaip tariant, Zodiaku laikomas realių dangaus kūnų judėjimo takas. Astrologijoje Zodiako dalių skiriama ne trylika, o dvylika, ir jos, kitaip nei tikrieji Zodiako žvaigždynai, yra lygios – gaunamos ekliptiką vaizduojantį apskritimą padalijant į vienodas dalis, kiekviena po 30 laipsnių. Šis skirtumas pabrėžiamas ne vienoje svetainėje, pvz., „Astronominiai žvaigždynai neturi griežtai užbrėžtos ribos ir yra plačiai išsidėstę danguje, vieni užimdami daugiau dangaus sferos, kiti mažiau. Astrologinis zodiakas – tai ekliptikos (metinio regimojo Saulės kelio), apimančio 360 laipsnių, sudalijimas į 12 dalių po trisdešimt laipsnių“ Vi. Taigi, astrologinis Zodiakas yra ne tikrasis dangaus kūnų judėjimo takas, o, kaip tiesiogiai įvardijama vienoje iš svetainių, „simbolinė, išgalvota struktūra“ Zo, nors kai kurie termino vartojimo pavyzdžiai to skirtumo ir neatskleidžia (pvz.: „Apsisukimo per Zodiaką ciklas 84 m.“ Zo; „Merkurijus apskrieja per visą Zodiaką maždaug per 88 dienas“ Aw). Vienoje svetainėje toks Zodiako sudalijimas aiškinamas senoviniu dangaus reiškinių stebėjimu: „Priešingai nei daugelis linkę manyti, šį sudalijimą apsprendžia ne tiek žvaigždynų pozicijos danguje, kiek pati Saulė, kuri skirtingu metų laiku skirtingu kampu apšviečia Žemę. Atsižvelgdami į tai, senovės astrologai suskirstė Saulės kelią danguje į 12 dalių, kurių atskaitos taškais tapo 4 kerstiniai metų įvykiai, susiję su šviesos ir tamsos santykio pasikeitimu – žiemos ir vasaros saulėgrįža bei rudens ir pavasario lygiadieniu“ Vi.

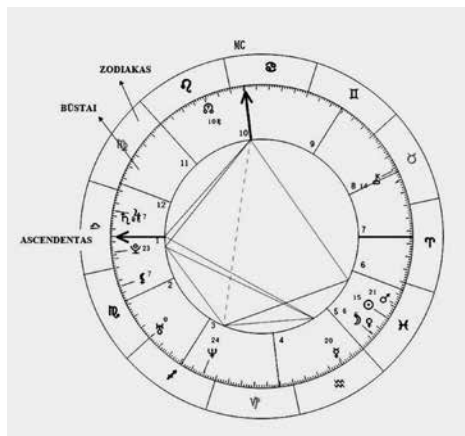
⁸ Apskritai svetainėse vartojamai terminijai būdingas didelis rašybos įvairavimas, tačiau variantiškumas – atskira tema, jis šiame straipsnyje nenagrinėjamas. Taigi, ir aptariant terminus visų rašybos variantų nebus siekiama minėti.

Dvylika simbolinės struktūros dalių pavadinamos *Avinu*, *Mergele*, *Šauliu* ir kitais žinomais pavadinimais (išsamiau jie bus aptariami nagrinėjant lietuviškos kilmės terminus), bet jau iš termino *Zodiakas* aptarimo aiškėja, kad astrologijoje taip įvardijami ne tikrieji žvaigždynai, o astronominių žvaigždynų atitikmenys – simbolinės struktūros dalys. Pilnieji žvaigždynų pavadinimai (*Avino žvaigždynas*, *Mergelės žvaigždynas*, *Šaulio žvaigždynas* ir kt.) astrologijoje nėra nevertojami – astrologiniai jų atitikmenys yra *Avino ženklas*, *Mergelės ženklas*, *Šaulio ženklas* ir kt. Nesutampant astrologinei ir astronominei Zodiako sampratai, nesutampa nė šiose dviejose srityse vartojamo graikiškos kilmės termino *Zodiakas* reikšmės.

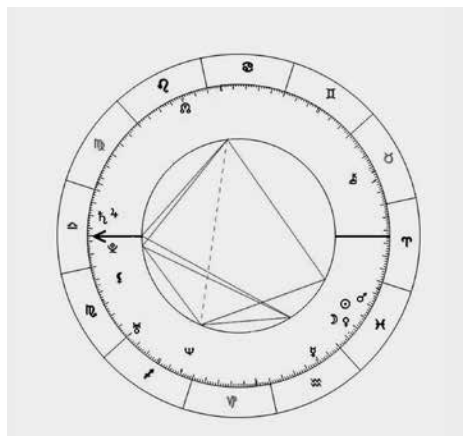
Pateikiant horoskopą, tie dvylika ženklų Zodiake sužymimi tam tikrais simboliais, tačiau Zodiakas, suskirstytas į dvylika lygių dalių ir sužymėtas atitinkamais simboliais, dar nėra horoskopas. Jis yra tik viena horoskopo sudedamoji dalis (žr. 1 pav.), svetainėse kartais pavadinama *Zodiako ratu* Astr. Kitas būtinas elementas, minimas taip pat visose svetainėse, įvardijamas terminu **planetos**, o jis irgi yra graikiškos kilmės žodis: gr. (*astēr*) *planētēs* – klaidžiojanti žvaigždė. Planetos horoskope taip pat žymimos atitinkamais simboliais, pavyzdžiui, Jupiteris – ♃. Terminu *planetos*, kuris lietuvių kalbos ar tarptautinių žodžių žodynuose aiškinamas tik kaip astronomijos terminas (pvz., „dangaus kūnas, skriejantis aplink Saulę ar kitą žvaigždę“ DŽ_{7i}), astrologijoje ir astronomijoje irgi žymimos skirtingos sąvokos. Kaip rodo ir astronomijos terminų žodynuose teikiamos apibrėžtys, astronomijoje planetos yra realūs dangaus kūnai – „didelės masės ir didelių matmenų šalti kosm. kūnai, skriejantys aplink žvaigždę (Saulės sistemoje – aplink Saulę)“ (Straižys 2002). Antai Jupiteris aiškinamas kaip „didžiausia Saulės sistemos planeta, penkta pagal nuotolį nuo Saulės“ (Straižys 2002). Astrologijoje, kaip rodytų konkrečių planetų apibūdinimai bei aiškinimai, planetos yra veikiau simbolių reikšmių sancaupos. Pavyzdžiui, Jupiteris siejamas su tarptautiniais santykiais, kelionėmis, švietimu, teise, įstatymų leidyba, sėkme, optimizmu, teisingumu, Saturnas – su disciplina, strategija, pareigingumu, tvirtumu, Merkurijus nusakomas kaip planeta, atsakinga už intelektą, mąstymą, kalbą, komunikabilumą, judrumą, dokumentus, transportą, mokslus, mainus, prekybą ir pan. Be to, astronominę ir astrologinę planetos sampratą skiria dar vienas skirtumas: net ir nustačius, kad Žemė sukasi aplink Saulę, astrologijoje ir toliau taikoma geocentrinė visatos samprata, t. y. Saulė laikoma besisukančia aplink

Žemė⁹, todėl tiek Saulė, tiek ir Mėnulis taip pat pavadinami planetomis, nors astronomijos terminų žodynuose *Saulė* apibrėžiamas kaip žvaigždė, *Mėnulis* – kaip Žemės palydovas (Straičys 2002). Būtent geocentrinė samprata lemia, kad ir minėtasis terminas *ekliptika* astrologijoje turi kitą reikšmę – tai iš Žemės matomas Saulės kelias.

1 pav. Horoskopo pavyzdys

2 pav. Kosmogramos pavyzdys

Be Saulės ir Mėnulio, planetų svetainėse minimos aštuonios, ir jų pavadinimai atitinka realių dangaus kūnų pavadinimus, o kartu – graikų bei romėnų dievų vardus: *Marsas*, *Venera*, *Merkurijus*, *Saturnas*, *Jupiteris*, *Neptūnas*, *Plutonas* ir *Uranas*. Šešių planetų pavadinimai yra lotyniškos, dviejų – *Urano* ir *Plutono* – graikiškos kilmės¹⁰. Nors tikrinių vardų ar pavadinimų laikymas terminais lietuvių terminologijos darbuose nenagrinėjamas ir, jei būtų nagrinėjamas, veikiausiai būtų laikomas diskutuotinu klausimu, bent jau į astronomijos terminų žodynus planetų pavadinimai įtraukiami (Juška 1984; Straičys 2002), taigi laikomi astronomijos terminais. Jei tokie terminai būtų teikiami astrologijos terminų žodynuose, dėl reikšmės skirtumų jų apibrėžtys nuo astronomijos terminų žodynuose teikiamų apibrėžčių turėtų skirtis.

⁹ Kaip aiškinama viename leidinyje apie astrologiją, kuriame astrologijos ištakų ieškoma senuosiuose visatos ir gamtos reiškinių stebėjimuose, tokia „objektyvi tikrovė astrologijos supratimui jokios įtakos neturi, nes išeities tašku ji renkasi žmogų Žemėje ir konkrečią vietą, iš kurios stebima Saulės kelionė iš Rytų į Vakarus“ (Bogun 1999: 18).

¹⁰ Lotyniški Merkurijaus ir Saturno pavadinimai siejami su etruskiška kilme (Sabaliauskas 1994: 265).

Tikrinių vardų astrologijoje vartojama ir daugiau. Vienas iš dažnai pasitaikančių (pavartotas 9 iš 12 svetainių) sutaptų su graikų mėnulio deivės Selenės (gr. *Selēnē*) vardu, tik svetainėse minimo pavadinimo kitokia galūnė – **Selena** Am, Antr, Astr, Dh, Sa, Ur, Vi, W, Za. Tiesa, iš pateiktųjų aiškinimų matyti, kad su Mėnuliu šis vardas siejamas: „Selena yra ne planeta, o matematiškai apskaičiuojamas taškas, susijęs su Mėnulio orbita aplinkui Žemę, tiksliau, su didžiausiu jo priartėjimu prie Žemės, kai ši nuo Mėnulio gauna daugiausia Saulės atspindžio šviesos (na, viena iš Mėnulio funkcijų ir yra atspindėti Saulės šviesą Žemei naktį)“ Astr. Selena siejama su apsauga, palaiminimu, žmogaus šviesąja puse, gražiausiomis jo savybėmis, gėrio ir dieviškumo apraiškėmis. Kaip nurodoma, horoskope šis taškas rodo sferą, kurioje praeituose gyvenimuose užsitarnautas aukštesniųjų jėgų palaikymas Za¹¹. Kartu vartojamas ir iš dviejų lietuviškos kilmės žodžių sudarytas terminas – *Baltasis Mėnulis*.

Graikiškos kilmės yra ir mažesnius už planetas dangaus kūnus įvardijantis terminas **asteroidai**: *asteroidēs* – žvaigždžiškas. Nors terminas *asteroidai* Am, Astr, Dh, Vi pavartojamas tik keturiose svetainėse, jis svetainėse aptariamasis ir taip atskleidžiama, kad asteroidai, kaip ir planetos, yra tam tikri simboliai. Tai matyti ir iš konkrečių asteroidų aptarimo. Antai Chironas siejamas su paradoksaliu, su sritimis, kuriose galima padėti kitiems, bet neišeina padėti sau Astr. Tiesa, iš konkrečių asteroidų daugiausia ir minimas tik šis graikų mitologijos personažo kentauro vardu pavadintas asteroidas – **Chironas**¹² Am, Antr, Astr, Aw, Dh, Ur, Vi, W, Zo (9 svetainės), taigi vartojamas dar vienas graikiškos kilmės pavadinimas arba terminas: gr. *Chirōn*. Dažniau minima ir Mergelės ženklą globojanti **Prozerpina** Am, Astr, Aw, Dh, Ur, Vi, W, Za (8 svetainės), kuri apibūdinama kaip neatrastas dangaus kūnas, fiktyvi planeta. Tai romėniškas graikų deivės Persefonės pavadinimas (lot. *Proserpina*) VLEe. Kiti asteroidai minimi daug rečiau, ir priežastį atskleistų vienoje iš svetainių pateikta pastaba, kad ne visų astrologijos mokyklų asteroidai laikomi svarbiais Astr. Beje, net jei minimi *Chironas* ar *Prozerpina*, jie nebūtinai įvardijami kaip asteroidai. Vienoje svetainėje paminimos *Vesta* ir *Junona* Aw – tai

¹¹ Vienoje į Rytų astrologiją orientuotoje interneto svetainėje pateiktame terminų žodynyje *Selenē* (čia pateikta būtent tokia forma) aiškinama taip: „1. Klasikinėje astrologijoje pilnatis fazės simbolis. Pilnatis metas buvo laikomas ypač palankiu atlikti magiškas apeigas; 2. Šiuolaikinėje astrologijoje (ypač vadinaimoje Avestos tradicijoje) hipotetinė planeta, susijusi su šviesa ir geru pradū“ (Kaškelis 2020).

¹² VLEe lygiagrečiai minima ir kita forma – *Cheironas*.

tikrųjų asteroidų pavadinimai ir kartu romėnų deivių vardai. Aptariant Donaldą Trampo gimimo horoskopą, atskleidžiama, kad simbolinės reikšmės astrologijoje teikiamos ir žvaigždėms: minima Liūto žvaigždyno žvaigždė *Regulas* Ur, kurios buvimas gimimo horoskope rodo aukštą kilmę arba galimybę gimti turtingoje šeimoje, ambicijas, budrumą, didžiules galias, aukštą padėtį. Beje, planetų ar kitų dangaus kūnų simboliką aiškinant, minima ir daugiau mitologinių būtybių, pavyzdžiui, Chirono mokinys *Asklepijus* Vi – graikų gydymo dievas. Tačiau astrologijos terminais laikyti ir šiuos pavadinimus nėra pagrindo, nes jie pasitelkiami tik dangaus kūnų simbolikai atskleisti ar paaiškinti. Iš vieno teksto matyti, kad simbolinė prasmė teikiama ir kometoms: „Kometa – tai dangaus pasiuntinys, dieviškosios valios reiškėja, žinutė, perduodama kosmoso Saulės sistemai ir priimama per Saulę“ Astr. Taigi, nors terminas **kometa** plačiau vartojamas tik šiame tekste, yra pagrindo astrologijos terminu laikyti ir jį, o šis terminas taip pat graikiškos kilmės: gr. *komētēs (astēr)* – uodegota žvaigždė.

Horoskopą aiškinant, vertinama, kuriuose Zodiako ženkluose yra išsidėčiusios planetos. Jeigu sudaromas gimimo horoskopas, vertinamas planetų išsidėstymas gimimo metu, tačiau tam turi būti žinomas tikslus gimimo laikas ir vieta. Jei tikslus laikas nežinomas, tegalima sudaryti paprastesnį brėžinį (žr. 2 pav.), kuris vadinamas dar vienu skolintu terminu – **kosmograma**. Jis, kaip ir jau aptarti terminai, yra graikiškos kilmės žodis: gr. *kosmo(sas) + -grama*. Terminas *kosmograma* Am, An, Astr, Aw, Dh, Ur, Zo vartojamas 7 svetainėse. Kaip jose aiškinama, toks brėžinys leidžia nusakyti žmogaus būdo bruožus, stipriąsias ir silpnąsias puses, požiūrį į daugelį gyvenimo sričių, bet neleidžia numatyti įvykių eigos. Jei tikslus gimimo laikas nežinomas, astrologų gali būti taikoma laiko tikslinimo ar nustatymo procedūra, kurios pavadinimas yra lotyniškos kilmės žodis: **rektifikacija**: lot. *rectificatio* – ištiesinimas. Terminas *rektifikacija* Am, An, Antr, Astr, Dh, Sa, Ur, Za, Zo vartojamas 9 svetainėse ir teikiamas abiejuose žodynėliuose – ATŽ ir AS. Tiesa, pastarajame žodynėlyje pateikiamas dar ir terminas *horoskopo rektifikacija*, tačiau tekstuose vartojamas vienažodis terminas, tik dviem atvejais yra pavartotas hibridas *rektifikavimas* Astr, W. Terminas *rektifikacija* TŽŽ neminimas, o *rektifikavimas* aiškinamas tik kaip skycio komponentų atskyrimas. Su astrologija TŽŽ siejama *kosmograma* – šis žodis aiškinamas kaip „horoskopas, sudarytas remiantis kosmobiologijos koncepcijomis“. Tiesa, svetainėse neminimas terminas *kosmobiologija*.

Aiškinantis planetų išsidėstymą žmogaus gimimo metu, Vakarų astrologijoje didelė reikšmė teikiama Saulei – pagal jos buvimą atitinkamame Zodia-

ko ženkle skiriami ir vadinamieji zodiako ženklai – tam tikri žmogaus charakterio tipai. Vis dėlto iš svetainėse teikiamų aiškinimų matyti, o ne vienoje svetainėje ir pabrėžiama, kad net ir žmogaus charakteris, o juolab gyvenimo įvykiai nustatomi ne tik iš Saulės, bet ir iš kitų planetų padėties. Kelių planetų susitelkimas viename Zodiako ženkle, rodantis, kad to ženklo simbolika yra svarbi, svetainėse vadinamas lotyniškos kilmės žodžiu **steliumas** Am, An, Astr, W, Zo. Nors į TŽŽ jis neįtrauktas, bet lotyniška žodžio šaknis matyti iš lotynų kalbos žodynų, plg. *stella* – žvaigždė¹³. Terminas *steliumas* pavartotas 5 svetainėse. Jis įtrauktas ir į vienoje iš svetainių teikiamą ATŽ. Kitoje svetainėje paaiškintas taip: „Planetų (daugiau kaip 3) susikaupimas viename Zodiako ženkle vadinamas steliumu“ Zo. Tiesa, šis terminas turi lietuviškos kilmės atitikmenų (apie juos bus rašoma 2 skyriuje).

Vertinant planetų išsidėstymą, ypač svarbiu dalyku laikoma jų padėtis viena kitos atžvilgiu, o ji visose svetainėse įvardijama lotyniškos kilmės žodžiu, atitinkamai parenkant vienaskaitą arba daugiskaitą – **aspektas** arba **aspektai** (lot. *aspectus* – žvilgsnis, išvaizda). Iš svetainių aiškėja, kad bendrojoje vartosenoje plačiai paplitęs žodis *aspektas*, -i astrologijoje yra gana nusistovėjęs kaip terminas. Pateikiami jo aiškinimai atskleidžia, kad aspektais laikomi tam tikri tarp planetų susidarantys atstumai, kurie nustatomi dalijant dangaus sferą vaizduojantį apskritimą (360°) į dalis. Šie atstumai matuojami laipsniais, taigi aspektai apibūdinami ir kaip *kampiniai atstumai* Zo, *kampai* W, *geometrinės figūros* Aw, tačiau tai tik aiškinant terminą pateikiamas apibūdinimas, o ne termino sinonimai. Nors į žodynėlį AS įtraukiamas ilgesnis termino variantas (*aspektai tarp planetų*), svetainėse šis terminas linkęs funkcionuoti kaip vienažodis, pvz.: „Svarbu paminėti, kad Jupiteris, būdamas Skorpiono ženkle, nesudarys reikšmingų prastų aspektų su kitomis planetomis, todėl galima tikėtis, kad vystymasis vyks pakankamai sklandžiai ir harmoningai, be rimtesnių sukrėtimų“ Antr; „Įvairios planetos tarpusavyje sudaro tam tikras geometrines figūras, kurios yra vadinamos aspektais. Kiekvienas aspektas yra tiesiogiai veikiamas konkrečių planetų energijomis“ Aw. TŽŽ minima tik bendroji žodžio *aspektas* reikšmė (atžvilgis, požiūris, kuriuo nagrinėjamas daiktas, reiškiny, sąvoka) ir pateikiamas toks botanikos terminas. Tiesa, kaip astrologijos terminas *aspektas* paminimas ir net paaiškinamas VLEe: „Kampinis atstumas (lankas) tarp planetų vadinamas aspektu.“

¹³ Žr. www.thesaurus.flf.vu.lt.

Aspektai svetainėse klasifikuojami, bet jei klasifikacija ir nepateikiama, jos vienetų pavadinamai plačiai vartojami tekstuose, ir beveik visi jie – lotyniškos kilmės. Štai planetų išsidėstymas viena prieš kitą, t. y. 180 laipsnių atstumas, visose svetainėse vadinamas **opozicija** (lot. *oppositio* – prieštaravimas, priešprieša). Toks aspektas laikomas neharmoningu, keliančiu įtampą. Kitas neharmoningas aspektas (jo buvimas gimimo horoskope reiškia kliūtis, apribojimus) vienur dažniau pavadinamas **kvadratu** An, Zo, kitur – **kvadratūra** Dh, Ur, Sa, Vi, W, bet dažniausiai vartojami abu terminai – **kvadratas** ir **kvadratūra** Am, Antr, Astr, Aw, Za, taigi konkuruoja¹⁴ du lotynų kalbos pagrindų sudaryti terminai (lot. *quadratus* – keturkampis). Harmoningas aspektas, sudarantis 60° kampą ir reiškiantis palankias aplinkybes, vadinamas **seksiliu** (lot. *sextil* – šeštoji dalis) Am, An, Antr, Astr, Aw, Dh, Ur, W, Zo. Vienoje svetainėje paminimas ir lotynišką darybos formantą *bi-* turintis aspekto pavadinimas **biseksilis** An. Kitam harmoningam aspektui, reiškiančiam sėkmę, palankias aplinkybes, įvardyti taikomi du terminai: **trigonas** ir **trinas** Am, Antr, Astr, Aw, Dh, W, Ur, Zo. Kaip aiškėtų iš internete pateikiamo jungtinio lotynų kalbos terminų sąvado¹⁵, pirmasis žodis yra graikiškos kilmės, o antrasis sietinas su lotynų kalbos žodžiais *trinum* (*trīnus*), *trīnus* (*trīni*). Tokie terminai nei TŽŽ, nei VLEe, nei enciklopediniame astrologijos terminų žodyne (Straizys 2002) neminimi. Kaip aspektas 11 svetainių minima ir **konjunkcija** Am, An, Antr, Astr, Aw, Dh, Ur, Vi, W, Za, Zo (lot. *conjunctio* – sujungimas, ryšys) – planetų išsidėstymas viena šalia kitos, arba sąlyginis 0 laipsnių atstumas, tik šio termino kiek dažniau pavartojama lietuviškų vienažodžių atitikmenų. Rečiau minimam aspektui pavadinti vartojamas terminas **kvinkonsas** An, Aw, Zo, vienoje svetainėje – **kvinkunsas** Astr. Taip įvardijamas tarp planetų susidarantis 150 laipsnių atstumas. Jis taip pat lotyniškos kilmės žodis: lot. *quinqunx* < *quinque* + *uncia*. Beje, šie terminai siejami ne tik su gimimo horoskopu – jie vartojami ir apžvelgiant mėnesio ar metų astrologinius įvykius, astrologines tendencijas, pvz.: „Marso–Saturno kvadratūra formavosi rugpjūčio 24 d., išskeldama masių nepasitenkinimą suvaržymais visame pasaulyje, tokia kvadratūra kartosis rugsėjo 30 d., bet jau Marsui esant retrogradiniam“ Astr; „Jaunaties metu Saulė ir Mėnulis darys tikslų trino aspektą su Sa-

¹⁴ Apie siūlymą terminus vertinti konkurencijos aspektu ir terminą *terminų konkurencija* žr. R. Vladarskienės (2017) straipsnį.

¹⁵ www.thesaurus.flf.vu.lt.

turnu, disciplinos planeta, o per jį visa planetų sankaupa (Jupiteriu ir Plutonu) Ožiaragyje“ Astr; „Saulė ir Mėnulis sudarys konjunkciją su retrogradiniu Merkurijumi“ Antr.

Tokie konkrečius aspektus įvardijantys terminai įtraukiami į TŽŽ, kai kurie – į astronomijos terminų žodynus, bet kaip astrologijos terminai neminimi. Štai *seksilis* į TŽŽ įtraukiamas tik kaip matematikos terminas. Kitų terminų paprastai minimos astronominės reikšmės: TŽŽ *opozicija* nusakoma kaip „išorinės planetos konfigūracija, kurios metu Žemė yra tarp planetos ir Saulės“; *konjunkcija* – irgi kaip atitinkama planetos konfigūracija. VLEe kaip viena pagrindinių išorinės planetos konfigūracijų aptariama *kvadratūra* – „dviejų dangaus šviesulių (dažniausiai vienas jų – Saulė) konfigūracija, kai jų ekliptinės ilgumos skiriasi“: Išeitų, kad tai, kas astrologijoje vadinama aspektais, astronomijoje vadinama konfigūracijomis. Pavyzdžiui, VLEe atskirai aptariant sąvoką *planetų konfigūracija* („planetų regimoji padėtis dangaus sferoje Saulės atžvilgiu“) vardijamos tokios konfigūracijos kaip *opozicija*, *jungtis*, *rytų kvadratūra*, *vakarų kvadratūra*. Tai leistų kelti prielaidą, kad astrologijoje vartojamas terminas *aspektas* yra astronomijoje vartojamo termino *konfigūracija* atitikmuo.

Vis dėlto terminas ***konfigūracija*** Am, An, Astr, Dh, Vi, W, Za, Zo pavartojamas ir 8 astrologijos svetaisėse, o teikiami paaiškinimai rodytų, kad jis nėra termino *aspektai* sinonimas. Taip leistų spręsti vien jau susidarantis junginys *aspektų konfigūracija* – toks terminas pateikiamas žodynėlyje AS. Jį aiškinant vardijamos konfigūracijų rūšys su aptartosiomis aspektų rūšimis irgi nesutampa: „aspektų kombinacijos, siejančios tarpusavyje ne mažiau kaip tris planetas. Pagrindiniai aspektų konfigūracijų tipai: konfigūracijos, sudarančios tris taškus ir keturis taškus; simetriškos ir asimetriškos konfigūracijos; uždaros ir neuždaros konfigūracijos; vieno tipo konfigūracijos (iš harmoningų ar neharmoningų aspektų) ir mišraus tipo konfigūracijos“.

Aiškinant horoskopą, vertinama ne tik planetų padėtis viena kitos atžvilgiu, bet ir jų santykis su Zodiako ženklu, kuriame viena ar kita planeta yra atsidūrusi, t. y. žiūrima, ar Zodiako ženklo ir planetos, kuriame ji yra gimimo ar kokio kitame horoskope, simbolika sutampa. Šiuo požiūriu skiriama ketveriopa planetų padėtis, tik ne visoms rūšims įvardyti vartojami terminai. Vis dėlto viena iš padėčių įvardijama kiek nuosekliau, ir jai įvardyti taip pat vartojamas skolinys – ***egzaltacija*** Am, An, Astr, Aw, Dh, W, Za, Zo. Tai lotyniškos kilmės žodis: lot. *exaltatio* – di-

dybė, puikybė. Egzaltacija laikoma viena iš stipriųjų planetos padėčių: planetos ir Zodiako ženklų prasmė sutampa, planeta gali geriausiai atskleisti savo savybes.

Visose svetainėse vartojamas terminas **ascendentas**, kuriuo žymimas ypač svarbus horoskopo taškas, taip pat yra lotyniškos kilmės. Svetainėse ascendentas paprastai apibūdinamas kaip rytinis horoskopo taškas, nuo kurio prasideda horoskopas (žr. 1 pav.). Kiek rečiau minimas priešais ascendentą esantis vakarinis horoskopo taškas – **descendentas** Am, An, Astr, Aw, Za, Zo. Kai kuriose svetainėse šie terminai rašomi didžiąja raide, tačiau sinonimų beveik nevartojama. Žodžių junginiai *kylantis (zodiako) ženklas* ar *besileidžiantis (zodiako) ženklas* dažniausiai pavartojami tik terminus aiškinant, pvz., „Tai kylantis zodiako ženklas virš horizonto gimimo momentu“ An, o tai rodytų, kad ši terminų pora yra gana nusistovėjusi ir kad ji nusistovėjusi kaip skolinai terminai, nors jie į tarptautinių žodžių žodynus ir neįtraukiami. TŽŽ termino *ascendentas* iš viso nėra, o *descendentas* įtrauktas dviem reikšmėmis – kaip „palikuonis“ ir kaip „prekė, kurią stumia iš rinkos naujesnės, madingesnės prekės“. Tiesa, aptariant horoskopo sąvoką *ascendentas* paminimas VLEe: „Vienas svarbiausių horoskopo taškų – ascendentas (ekliptikos ir horizonto linijos sankirtos taškas rytuose tuo momentu, kuriam sudaromas horoskopas).“ Svetainės patvirtintų, kad ascendentas astrologijoje išties yra vienas svarbiausių taškų – jis įvardijamas kaip trečias pagal svarbumą (po Saulės ir Mėnulio) horoskopo taškas, parodantis, kokį pirmąjį įspūdį žmogus sukelia, kaip bendrauja su išoriniu pasauliu, netgi kokias spalvas mėgsta Astr. Antai asmuo, kurio ascendentas yra Avine, nusakomas kaip tiesmuka, valinga asmenybė, bendraujanti tiesiai, atvirai (gali būti įžūlus), nesislaptanti už kitų nugaros Astr. Kiek mažiau dėmesio skiriama descendentui, tačiau šį horoskopo tašką įvardijantis terminas irgi vartojamas, taip pat įtraukiamas į abu svetainėse teikiamus terminų žodynėlius. Descendentas svetainėse siejamas su partnerio tipu – jis nusakomas kaip horoskopo taškas, rodantis, kokius partnerius žmogus linkęs pritraukti, kokių partnerių jam reikia kaip asmenybės papildymo Astr.

Svetainių tekstuose aptariami ne tik svarbūs horoskopo taškai, bet ir vienu ar kitu pagrindu skiriamos jo dalys. Štai šešiose svetainėse minimas Zodiako skirstymas ketvirčiais, apimančiais po tris Zodiako ženklus (jis siejamas su astronominiais metų laikais), bet taip skirstant vartojamas ne lietuviškos, o lotyniškos kilmės žodis – **kvadrantai** (lot. *quadrans* – ket-

virtis) Am, An, Astr, Ur, Za, Zo. Šis terminas irgi įtraukiamas į abu svetainėse teikiamus terminų žodynėlius.

Visose svetainėse vartojamas su horoskopo skirstymu kitu pagrindu susijęs terminas **stichijos** – graikiškos kilmės žodis: gr. *stoicheion* – elementas, pradai. Pagal stichijas yra skirstomas Zodiakas, Aviną, Liūtą ir Šaulį siejant su ugnies stichija, Jautį, Mergelę ir Ožiaragį – su žemės stichija, Vėžį, Skorpioną ir Žuvis – su vandens stichija, Dvynius, Svarstyklės ir Vandenį – su oro stichija. Apie stichijos vyravimą gimimo horoskope sprendžiama pagal tai, kurios stichijos ženkluose yra susitelkę daugiausia planetų. Toks skirstymas suponuoja ne tik skolinio *stichija*, bet ir su juo sudarytų rūšinių terminų vartojimą: *oro stichija*, *oro stichijos ženklas* ir kt. Jie vartojami visose svetainėse, ir šiems terminams taip pat būdingas didelis variantiškumas, t. y. parašoma ir *Oro stichija* Vi, Za, Zo, o tokiaame kontekste didžiąja raide parašomas ir vienažodis terminas *Stichija* Za. Tiesa, trijose svetainėse, kuriose minimas skirstymas pagal stichijas, vartojami ir su lotyniškos kilmės žodžiu – **elementas** – sudaryti rūšiniai terminai, pvz.: „Jei norime aiškaus mąstymo, geros orientacijos, nuovokumo, išvalgos, lengvo bendravimo, reikėtų stiprinti ir harmonizuoti oro elementą“; „Neharmoningas oro elementas – tai chaosas, paviršutiniškumas, negebėjimas susikaupti, aiškiai mąstyti, padrikos mintys“ Astr. Taigi, minint lotyniškos kilmės astrologijos terminus, tenka minėti ir terminą *elementas*, tačiau bent jau nagrinėjama medžiaga leistų daryti prielaidą, kad jis retesnis arba besitraukiantis į pasyviąją vartoseną. Be šios svetainės, terminas *elementas* Dh, W vartojamas dar dviejose svetainėse. Toks skirstymas numato ir penktąjį elementą – eterį, tačiau graikiškos kilmės skolinys **eteris** Astr, Dh, W (gr. *aithēr* – dangus, oras) pavartojamas tik šiose trijose svetainėse.

Terminas horoskopo skirstymui į rytinę bei vakarinę ir į viršutinę bei apatinę dalis (taip skirstant žiūrima, kurioje dalyje yra daugiau planetų) įvardyti nėra dažnas. Jis – graikiškos kilmės žodis **sfera**: gr. *sphaira* – rutulys. Tačiau šis terminas įtraukiamas į svetainėje pateiktą ATŽ. Be to, toks skirstymas minimas dviejose svetainėse, taigi ir jose vartojamas terminas *sfera* Astr, Zo. Pagal sferas skirstomo horoskopo dalys jose pavadinamos *pussferėmis* Astr, *pusiausferomis* Zo, taigi skolinio pagrindu sudaroma kitų terminų. Tiesa, šie hibridai tepavartoti tik tose dviejose svetainėse ir tai vieninteliai nagrinėjamoje medžiagoje rasti žodžių sudūrimo būdu sudaryti hibridai.

Iki šiol nagrinėta terminija yra susijusi su tam tikrų stacionarių objektų – horoskopo dalių, taškų, kampų – įvardijimu, bet vien tokio semantinio lauko terminais svetainėse neapsiribojama. Planetos ir kiti dangaus kūnai taip pat ir astrologijoje yra judantys objektai, taigi vartojama ir grupelė su jų judėjimu susijusių terminų. Prie jų galima priskirti terminą **ciklas**: gr. *kyklos* – ratas, apsisukimas. Nors į svetainėse pateiktus terminų žodynėlius šis graikiškos kilmės skolinys neįtrauktas, jis vartojamas visose svetainėse. Aiškinimai rodo, kad taip įvardijamas planetos apsisukimas, pvz., „Kiekviena planeta turi savo ciklą. Planetų ciklų trukmė skirtinga. Mėnulis apeina Žemę per 28 (29) paras, per tiek pat laiko jis apsuka ir visą Zodiako ratą. Taigi, kalendoriniuose metuose yra apie 12 Mėnulio ciklų“ Antr. Tačiau termino *ciklas* vartojimas atskleidžia, kad taip svetainėse įvardijami ir tam tikri žmogaus gyvenimo etapai, pvz., „Vienas iš svarbiausių ciklų vyksta prieš 30–metį (tai yra 29,5 metų)“ Dh. Išėitų, kad vienas terminas vartojamas dviem reikšmėmis. Tiesa, aptariant ciklus vienoje svetainėje atskleidžiamos ir abiejų reikšmių sąsajos: „Mūsų būtis Žemėje yra apribota laiko, kuris apibrėžiamas ciklais... metų, mėnesio, savaitės, dienos ir t. t. Ciklinis judėjimas visada paremtas tam tikro dangaus kūno judėjimu ratu apie kažkokį didesnį objektą, pasižyminčiu stipresne gravitacija už tą, kuris apie jį juda. Kiekvienas žmogus su pirmu įkvėpimu pradeda savo individualų gyvenimo ciklą tam tikrame fiksuotame erdvės taške, kuris tampa atskaitos tašku visiems danguje esantiems objektams ir į kurį kiekvienas jų periodiškai sugrįžta. Pvz., Mėnulis grįžta kas mėnesį, Saulė kas metai, Jupiteris kas 12 metų ir t. t.“ Vi.

Planetos keliavimas Zodiako ženklų pavadinamas **tranzitu** Am, An, Antr, Astr, Aw, Dh, Ur, Vi, W, Za, Zo. Tai lotyniškos kilmės žodis: *transitus* – perėjimas. Nors TŽŽ šis terminas siejamas tik su prekių gabenimu („prekių ir keleivių gabenimas be perkrovimo, persodinimo per tarpinius punktus, ypač esančius kit. valstybėse“), pateiktieji pavyzdžiai rodo, kad jis vartojamas ir astrologijoje. Be to, šioje srityje vartojamo termino reikšmė neatitinka reikšmės, kuri nurodoma astronomijos terminų žodynuose: „Vidinės planetos (Veneros arba Merkurijaus) praėjimas per Saulės diską“ (Straizys 2002). Dar vienu lotyniškos kilmės žodžiu – **ingresija** (lot. *ingressio* – įžengimas, įėjimas) keliais atvejais pavadinamas planetos įžengimas į Zodiako ženklą, pvz.: „Plutono ingresija į Mergelę“ Astr; „Tie, kurie laukia savo gyvenime naujų pokyčių santykiuose, profesijoje, savi-realizacijoje, ši Urano ingresija į Jautį bus tarsi naujas kvėpavimas, nauji vėjai, naujas gimimas ir šį laikotarpį sutiks su džiaugsmu“ Am.

Tačiau terminu *tranzitai*, kaip rodo jo vartojimas, įvardijamas ir prognozavimo metodas, pvz.: „Naudojant tranzitus galima numatyti kasdienius trumpalaikius bei ilgalaikius įvykius žmogaus gyvenime“ An; „Tranzitai – vienintelis realus prognozavimo metodas“ Zo. Kiti prognozavimo metodai įvardijami taip pat lotyniškos kilmės žodžiais: **progresijos** (lot. *progreſsio* – augimas, pažanga), **direkcijos** (lot. *directio* – kryptis). Abu šie terminai įtraukti į svetainėse teikiamus terminų žodynėlius, o juose pateiktas aiškinimas atskleidžia, kad tai itin sudėtingos procedūros. Pavyzdžiui, žodynyje AS terminas *progresija* (čia pavartota vienaskaita) paaiškinamas taip: „Simbolinis prognozavimo būdas, kai sutapatinami skirtingo laiko intervalai (dažniausiai viena diena = vieneriems gyvenimo metams, bet gali būti imami ir kiti intervalai, pvz., mėnesis = metams). Priešingai nei direkcijose, čia visos planetos pajuda per metus skirtingu greičiu.“ Kad tokie terminai skirti specialesnei auditorijai, rodytų tai, jog terminai *progresijos* Am, Astr, Dh, Ur, Za ir *direkcijos* Am, Astr, Dh, Ur daugiausia vartojami skelbiant astrologijos kursų programas. TŽŽ *ingresija*, *progresija* ir *direkcija* įtraukta, tačiau pirmasis terminas paaiškintas kaip „lėtas ir ilgas jūros plėtimasis į sausumą, apimantis tik žemiausius sausumos plotus“, antrasis – kaip matematikos terminas („dėsningsai kintančių skaičių seka“), o trečiasis – tik kaip bendrosios reikšmės žodis, reiškiantis įmonės, įstaigos ar organizacijos vadovaujantį organą, kurio vadovas yra direktorius, ir tokio organo buveinę.

Kaip prognozavimo metodas svetainėse minimas ir **soliaras** Am, An, Antr, Astr, Dh, Ur, Vi, W, Za, Zo, vienoje svetainėje pavartojama forma *Solaras* Sa. Šis terminas į TŽŽ neįtrauktas, bet pateikiama kitų tos pačios šaknies terminų (*soliariumas*, *soliarizacija*, *soliarimetras*), kurių kilmės aiškinimas atskleidžia ir šio termino kilmės kalbą: lotynų *sol* – saulė, *solaris* – saulėtas. Tačiau šiam terminui ypač būdingas daugiareikšmiškumas. Taip pavadinamas ne tik prognozavimo metodas, bet ir dangaus reiškiny – Saulės sugrįžimas, pvz., „Soliaras – Saulės tikslus grįžimas į vietą, kur buvo gimimo metu“ Astr. Soliaru taip pat vadinama ir horoskopo ar prognozės rūšis, pvz.: „Siekiant tiksliai numatyti, kada įvyks Saulės grįžimo momentas, yra sudaromas horoskopas, kuris yra vadinamas Solaru“ Sa; „Jeigu norite užsakyti individualią prognozę metams – Soliarą, tai geriausia padaryti likus ne mažiau kaip mėnesiui iki gimtadienio“ An. Tiesa, vienoje svetainėje paminimas ir **Lunaras** Zo, tačiau šis terminas neaiškinamas ir net šioje svetainėje daugiau nevartojamas.

Vienas astrologijoje taikomas metodas vadinamas **sinastrija** An, Am, Astr, Dh, Sa, W, Za, Zo. Tai graikiškos kilmės žodis: gr. *syn-* + *aster* – žvaigždė. Tačiau ir šiam terminui būdingas daugiareikšmiškumas: taip vadinamas ne tik metodas, bet ir horoskopo rūšis, pvz.: „Nagrinėjant, tarkime, vyro ir moters santykių potencialą, dviejų žmonių asmeniniai gimimo horoskopai yra sudedami kartu, ir taip gaunamas bendras poros suderinamumo horoskopas, arba sinastrija“ Za; „Ar tinkami žmonės būti kartu, nusako Sinastrija – suderinamumo horoskopas“ An. Iš kai kurių formuluočių matyti, kad taip pavadinamas dar ir suderinamumas, pvz., „Sąmoningas astrologas pirmiau išnagrinėja abiejų partnerių horoskopus atskirai, o tik po to pradeda žiūrėti jų sinastriją“ Za. Turbūt dėl tokio daugiareikšmiškumo horoskopo rūšiai įvardyti svetainėse neretai taikoma ir kitokių terminų: *sinastrinis horoskopas* Vi, *suderinamumo horoskopas* An, *poros suderinamumo horoskopas*, *poros partnerystės suderinamumo horoskopas* Am.

Nors progresijos, direkcijos, soliaras ir sinastrija minimi kaip prognozavimo metodai, tačiau bent jau sinastrija įvardijama ir kaip astrologijos kryptis, pvz., „Astrologijoje žmonių tarpusavio santykius, suderinamumą nagrinėja astrologijos kryptis, kuri vadinama sinastrija“ Sa. Svetainėse minima ir kitokių astrologijos krypčių ar rūšių, bet jų pavadinimai paprastai yra sudėtiniai terminai. Tačiau astrologijos jungtį su kitais mokslais rodančios sritys įvardijamos vienažodžiais terminais, o jie, kaip matyti ir iš svetainėse pavartojamų terminų, yra graikų kalboje sudaryti žodžiai: **astropsichologija**, **astrofizika**, **astrochemija** Antr, Ur, Vi; **astrogeografija** Am, An. Vienas terminas – **astromineralogija** Ur, W – yra žodis, sudarytas graikų ir lotynų kalbų pagrindu. Tiesa, su dėmeniu *astro-* sudaroma ir hibridų, pavyzdžiui, vienos svetainės skiltis, kurioje aptariamos pagrindinės astrologijos sąvokos, pavadinama *Astro pagrindai* Astr, pati svetainė – *Astrodaiva* Astr, tačiau tokie pavadinimai nėra astrologijos terminai.

Visose svetainėse vartojamas terminas **prognozė** taip pat yra graikiškos kilmės žodis: gr. *prognōsis* – numatymas. Bet jau iš horoskopo sudedamąsias dalis įvardijančių terminų aptarimo aiškėjo, kad horoskopas nėra skirtas tik prognozuoti: jis leidžia įvykius paaiškinti, nustatyti charakterio ypatumus, poros suderinamumą ir t. t. Taigi turbūt todėl, kaip jau atkreiptas dėmesys šio skyriaus pradžioje, aiškinant horoskopo sąvoką vien prognozavimo aspektas ir neiškeliamas ir, be termino *prognozė*, vartojama dar ir **analizė** (gr. *analysis* – skaidymas), **konsultacija** (lot. *consultatio* – pasita-

rimas). O vienoje iš svetainių pateikiamu konsultacijos apibūdinimu atskleidžiama ir horoskopo (tiesa, tik vienos horoskopų rūšies – gimimo horoskopo) teikiamų galimybių įvairovė: horoskopu grindžiama konsultacija gali „atverti stipriąsias savybes, gabumus, galimybes, taip pat ir silpnybes, pavojus, rizikas, sėkmingas sritis, kurias palanku plėtoti, pavojingas, rizikingas sritis, kurių geriau vengti arba kurias reikėtų harmonizuoti, evoliucinio tobulėjimo kryptį, misiją, pašaukimą (taip, tai yra įrašyta horoskopel!), palankius bei nepalankius laikotarpius. Taip pat atrasti priemones, padedančias harmonizuoti sudėtingas, skausmingas gyvenimo sritis, aktyvuoti, sustiprinti perspektyvias, sėkmingas“ Astr. Tiesa, tiek iš šios, tiek iš kitų svetainių galima spręsti, kad terminai *analizė* ir *konsultacija* paprastai tėra tik trumpesni sudėtinių terminų (*astrologinė konsultacija*, *astropsichologinė analizė* Astr, *astrologinė analizė* Antr, *savęs pažinimo konsultacija*, *astromineraloginė konsultacija* Vi) variantai.

Kai kurie lotyniškos ar graikiškos kilmės skoliniai svetainėse vartojami rečiau. Tik trijose svetainėse vartojamas terminas **orbis** An, Za, Zo (vienoje pasitaiko *orbas* Am), sudarytas lotyniško žodžio *orbis*¹⁶ šaknies pagrindu, dviejose – **kuspidas** (lot. *cuspidis*, *cuspidis* – smaigalys, viršūnė¹⁷) An, Zo. Svetainėje teikiamame ATŽ terminas *orbis* apibrėžiamas kaip „leidžiama paklaida iki tikslaus aspekto – kampo tarp planetų – susidarymo“; o *kuspidas* siejamas su lietuviškos kilmės terminu *būstas* (jis dar bus aptariamas) – paaiškinamas kaip horoskopo būsto pradžios linija. Vienoje svetainėje linijos, dalijančios būstus, pavadinamos *būstų viršūnėmis* Aw. Tik dviejose svetainėse minimas dar vieną horoskopo skirstymo pagrindą įvardijantis terminas **zonos** (gr. *zōnē* – juosta) Ur, Zo, tačiau vienoje iš jų toks skirstymas atskirai aptariamas. Dviejose svetainėse minimas **septeneras** (plg. lot. *septēnārius*¹⁸) Am, Astr – nuo seno žinoma planetų septyniukė, taikyta Babilono astrologijoje, kol dar nebuvo atrastos kitos planetos. Dviejose svetainėse, be lietuviškos kilmės termino *saulėgrįža*, vartojamas ir skolinys **solsticija** Antr, Astr, kuris yra lotyniškos kilmės žodis (lot. *solstitium*). Vienoje svetainėje minima planeta **peregrinas** Zo (lot. *peregrinus*) – šis terminas pavartojamas penktajai pagal stiprumą planetų padėčiai įvardyti. Tiesa, paminėjus ją nurodoma, kad apskritai

¹⁶ Žr. <http://www.thesaurus.ffl.vu.lt>.

¹⁷ Žr. <http://www.thesaurus.ffl.vu.lt>.

¹⁸ Žr. <http://www.thesaurus.ffl.vu.lt>.

tokiam skirstymui daugiau dėmesio buvo skiriama tradicinėje astrologijoje, o šiuolaikinėje astrologijoje jam teikiama mažiau reikšmės. Tik šioje svetainėje aptariamas terminas **signifikatorius** (lot. *significatio* < *signum* – ženklas). Remiantis šiam tyrimui pasirinkta imtimi, tokius terminus būtų galima vertinti kaip mažiau paplitusius, tačiau matyti, kad mažesnio jų paplitimo priežastis nėra sinonimų vartojimas. Tik vietoj *kuspido* vienoje svetainėje vartojamas sudėtinis terminas *būsto viršūnė*, skolinys *solsticija* vartojamas kartu su lietuviškos kilmės terminu *saulėgrįža*. Galimą retesnio vartojimo priežastį gali rodyti paaiškinimas, pateiktas pavartojus terminą *peregrinas*: ne visi klasifikacijos ar horoskopo aspektai gali būti vienodai svarbūs šiuolaikinei astrologijai. Kita vertus, terminai *orbisas*, *kuspidas*, *zonos*, *peregrinas*, *signifikatorius* vartojami svetainėje, kuri iš esmės orientuota į astrologijos sąvokų aiškinimą ir kurioje pateikiamas terminų žodynelis AS, o tai leistų kelti prielaidą, kad šiais terminais žymimos sąvokos specialesnės, todėl terminai svetainių tekstuose, orientuotuose į platesnę auditoriją, ir nėra paplitę.

Vis dėlto dauguma aptartų terminų vartojami ne tik žodyneliuose ar aiškinant sąvokas. Visose 12 svetainių vartojami terminai *astrologija*, *astrologas*, *horoskopas*, *Zodiakas*, *planetos*, *aspektai*, *opozicija*, *kvadratas* arba *kvadrantūra*, *ascendentas*, *stichijos*, *ciklai*, *prognozė*, beveik visose ar daugiau nei pusėje – *konjunkcija*, *tranzitas* (11 svetainių), *soliaras* (10), *ekliptika*, *sekstilis*, *rektifikacija* (9), *konfigūracija*, *egzaltacija*, *sinastrija*, *trigonas* ar *trinas* (8), *kosmograma*, *progresijos* (7), *descendentas*, *kvadrantai*, *direkcijos* (6). Terminas *steliumas* pavartotas 5 svetainėse, tačiau, kaip jau atkreiptas dėmesys, jį kai kuriose svetainėse keičia *sankaupa*, *telkinys*. Lietuviškų atitikmenų neturi terminai *kometos*, *asteroidai*, tačiau išsamus kometų ir asteroidų aptarimas astrologiniu požiūriu atskleidžia, kad tiek *kometos*, tiek *asteroidai*, kaip ir *planetos*, yra astrologijos terminai. Lotyniškos ir graikiškos kilmės terminų rinkinį dar papildytų visose svetainėse vartojami planetų pavadinimai *Marsas*, *Venera*, *Jupiteris*, *Saturnas*, *Merkurijus*, *Uranas*, *Neptūnas*, *Plutonas*, asteroidų pavadinimai *Chironas* (9 svetainės), *Prozerpina* (8), matematiškai apskaičiuojamo horoskopo taško pavadinimas *Selena* (9).

Visi šie terminai svetainėse vartojami kaip vienažodžiai, junginių sudaro tik *konfigūracijos*, *aspektai* ir *planetos*: *aspektų konfigūracijos*, *aspektai tarp planetų*. Tačiau šie junginiai pateikiami tik terminų žodyneliuose, o iš tekstų matyti, kad vartojami terminai *konfigūracijos*, *aspektai* ir *planetos*. Tik žodynelyje AS pavartotas ir terminas *horoskopo rektifikacija*. Svetainė

nėse vartojama tik *rektifikacija*, o ir į šį žodyną atskirai įtraukiamas terminas *rektifikacija*. Tačiau terminai *konsultacija* ir *analizė*, taip pat pavartojami kaip vienažodžiai (pvz.: „Išsamesnę informaciją apie konsultacijų sąlygas, pobūdį, trukmę, įkainius ir kt. galima sužinoti susisiekius su pasirinktu astrologu individualiai“ Antr; „Internetu ir telefonu konsultacijų neteikiu“ Vi), dažnai pavartojami ir su priklausomaisiais dėmenimis (pvz.: „Kaip vyksta astrologinė konsultacija?“ Astr; „Astrologinės, astromineraloginės konsultacijos visada atliekamos žodžiu, bendraujant tiesiogiai“ Antr). Bent jau pasirinkta imtis laikyti juos vienažodžiais terminais pagrindo neteiktų.

Lotyniškos ir graikiškos kilmės skolinius terminologijos darbuose įprasta vadinti tarptautiniais terminais (žr. Zemlevičiūtė 2018a: 153–154), taigi taip būtų galima įvardyti ir čia išnagrinėtus terminus. Tiesa, tarptautinio termino ir tarptautinio žodžio samprata kinta. Kaip atkreiptas dėmesys aptariant informatikos bei kompiuterijos terminus, 2007 m. VLKK priimtame projekte tarptautiniais žodžiais numatyta laikyti ir keliuose didžiosiose kalbose (anglų, vokiečių, prancūzų, rusų) vartojamus žodžius (Zemlevičiūtė 2018a: 154). Tokia tarptautinio žodžio samprata dėstoma ir *Lietuvių kalbos enciklopedijoje* (LKE 2008)¹⁹, o praktiškai ji yra realizuota naujausiame TŽŽ, kuriuo šiame darbe remiamasi nustatant termino kilmės kalbą. Vis dėlto jau iš atliekamos analizės aiškėjo, kad daug astrologijos terminų, net ir sudarytų graikų ar lotynų kalbos pagrindu, taigi tarptautinio termino sampratą atitinkantys terminai, į TŽŽ nėra patekę. Tiksliau, daug tokių žodžių į TŽŽ yra įtraukti (*aspektas, konfigūracija, konjunkcija, kvadrantas, kvadratas, kvinkunsas, opozicija, ingresija, sekstilis, tranzitas, direkcija, egzaltacija, progresija, descendantas, sfera, ciklas, zona*), bet jie įtraukti tik kaip kitų sričių terminai, bendrosios vartosenos žodžiai ir (arba) astronomijos terminai (kaip pastarieji – *ekliptika, Zodiakas, planeta, asteroidas, kometa, solsticija, konfigūracija, konjunkcija, opozicija*). Juolab tik kaip astronomijos terminai tokie terminai aiškinami astronomijos terminų žodynuose. Tiesa, kai kurie astrologijos terminai atsispindi VLEe: aptariant horoskopo sąvoką, čia minimas *ascendantas, aspektas, planetos, konjunkcija, kvadratūra, opozicija, sinastrija*.

¹⁹ Tai „bendrinei kalbai priimtini (nelaikomi barbarizmais) skoliniai, kurių svetimą kilmę aiškiai patvirtina bent dalis svarbiausiųjų tarptautinių bendravimo (arba ir klasikinių) kalbų ir kurie neturi neabejotinų skolinimo iš kurios nors gretimos kalbos pėdsakų“ (LKE 2008).

1.2. Kiti skoliniai

Kitokių skolinių analizuojamoje medžiagoje rasta nedaug. Tiesa, VLEe kaip skolinys iš italų kalbos vertinamas terminas *kvadratūra* (it. *quadratura* < *quadrato* – kvadratas), čia aiškinamas kaip astronomijos terminas („dviejų dangaus šviesulių (dažniausiai vienas jų – Saulė) konfiguracija, kai jų ekliptinės ilgumos skiriasi 90°“). TŽŽ minima tik žodžio *kvadratas* lotyniška kilmė (*quadratus* – keturkampis), o skolinio *kvadratūra*, kuris irgi aiškinamas kaip astronomijos terminas, kilmė atskirai nenurodoma.

Nors atsirenkant svetainės terminų analizei, kaip minėta įvade, orientuotasi į tas, kuriose aiškinami ir vartojami Vakarų astrologijos terminai, visose atsirinktose svetainėse vartojami ir keli su hinduizmu sietini terminai. Tai rodytų, kad jie laikomi integralia Vakarų astrologijos terminijos dalimi. Vienose svetainėse rečiau, kitose – gana dažnai vartojamas sanskrito kilmės terminas *karma* (skr. *kárma* – veiksmas, poelgis). Kaip rodytų VLEe teikiama apibūdinimai, tai viena pagrindinių Rytų filosofinių ir religinių mokyklų doktrinų: hinduizme – „dabartinio ir praėjusių gyvenimų fizinių, psichinių (mentalinių) veiksmų visuma, nulemianti žmogaus artimiausią atgimimą ir gyvenimo aplinkybes“; budizme – „universalus priešasties–pasekmės dėsnis“. Mėginimai paaiškinti sąvoką svetainėse tokius VLEe iškeltus reikšmės aspektus atitinka: „Astrologija, kaip tikėjimas, turi savo pasaulėžiūrą į gimimo ir mirties paslaptis, į visatos kosmogoninę sistemą. Ši pasaulėžiūra remiasi reinkarnacijos idėja ir teigia, kad mes gyvename daugybę gyvenimų, kiekviename jų susikraudami savo nuodėmių ir gerų darbų bagažą, dar kitaip vadinamą karma. Ši karma kartais gali būti tokia sunki, kad vos gimusi siela atsineša daugybę ligų ir nelaimių, kurios apvalo sielą“ Ur; „Priešasties ir pasekmių, arba karmos, dėsnis – vienas iš kosminių dėsnių ir sakralinė taisyklė, kuri nesikeičia, nesvarbu, ką apie tai manipulatoriai žmonių sąmone kalbėtų“ Antr. Aiškinant sąvoką, kaip matyti, pavartojamas ir žodis *reinkarnacija*, tačiau šis terminas pasitelkiamas tik sąvokai paaiškinti, bent jau šio tyrimo imtis jo neleistų laikyti astrologijos terminu.

10 svetainių vartojami du vardai: **Rachu (Rahu)** ir **Ketu** Am, Antr, Astr, Aw, Dh, Sa, Ur, Vi, W, Za. Taip vadinami du svarbūs horoskopo taškai, kurie, kaip rašoma, rodo žmogaus šiame gyvenime turimas vykdyti karmines užduotis, efektyviausią vystymosi kryptį. Tiesa, tekstuose jie vartojami tik kaip kitų terminų porų sinonimai, pvz.: „Rahu, arba Kylančios karminės Mėnulio mazgas, paprastai šnekant, nurodo karmines šio įsikūnijimo pamokas, tai, ką turime išmokti, ką turime siekti

realizuoti, jame slypi tai, ką psichologai ir filosofai vadina misija, gyvenimo prasme“ Astr; „Besileidžiančio Karminio Mėnulio mazgo (arba Ketu) atsineštos programos nevertėtų traktuoti lyg pagrindinės, nors dažnai žmogus būtent taip ir nori elgtis“ Sa; „Taškas, kai Mėnulis pereina iš pietinės dangaus skliauto pusės į šiaurinę, vadinamas kylančiu Mėnulio mazgu (arba Šiauriniu, arba Drakono galva), o atvirkščiai – iš šiaurinės į pietinę – Besileidžiantis (arba Pietinis, arba Drakono uodega)“ Za. Rahu ir Ketu, kaip išsamiai aprašoma *Čikagos aide* spausdintų straipsnių astrologijos tema serijos straipsniuose (Čeremisinas 2015a, b), yra Vedų astrologijos planetos ir jų pavadinimai sietini su Vedomis, taigi ankstyvuojų sanskrito periodu. Viename iš šių straipsnių, beje, nurodoma, kad *Ketu*, išvertus iš sanskrito, reiškia *vėliava* (Čeremisinas 2015a)²⁰.

Lotyniškos ar graikiškos kilmės skoliniams nebūdingą formą turi ir dar vienas daugumoje svetainių (11 iš 12) vartojamas vardas – *Lilit*. Tiesa, vienoje iš jų vartojama forma *Lilith* Za. Vienoje iš svetainių nurodoma, kad Lilit ir jos antipodas Selena žinomos daugiausia Avestos (persų) astrologijoje Astr. Šio matematiškai apskaičiuojamo horoskopo taško vardo simbolikos aiškinimas (Lilit svetainėse siejama su didžiausiomis pagundomis, su sritimis, kur praeitame gyvenime buvo paslysta, sukaupta bloga karma) rodytų atitiktį su biblinio personažo Lilitos, minimos tiek kaip žydų tradicijos demonas, tiek kaip pirmapradė žmonijos motina, simbolika, o pastarojo personažo pavadinimas siejamas su šumeriais (Lilita 2020; Lilith 2020)²¹. Teigiama, kad vardas kilo iš šumerų žodžio *lilith*, kuris reiškė vėjo dvasią ar moterišką demoną (Lilith 2020). Tiek *Lilit*, tiek *Selena* taip pat turi sinonimų porą, kurią sudaro pavadinimai, sudaryti iš lietuviškos kilmės žodžių: *Juodasis Mėnulis* ir *Baltasis Mėnulis*.

Neadaptuotas vienoje svetainėje vartojamas kometos pavadinimas *Neowise*, pvz., „Neowise labiausiai susijusi su Dvynių, Vėžio ir Liūto žen-

²⁰ Straipsnyje rašoma, kad Vedų mitologijoje Rahu ir Ketu yra dvi to paties kadaise itin galingo demono dalys. Šis demonas apgaulės būdu gavęs nemirtingumo eliksyrą ir, apsimitęs pusdieviu, užėmęs vietą tarp pusdievių Saulės ir Mėnulio. Vis dėlto buvęs laiku atpažintas kaip priešas ir apie tai pranešta aukščiausiam dievui. Šis sviedęs diską ir taip atplėšęs Rahu galvą, todėl Rahu kūnas amžiams likęs perskirtas į dvi dalis: galva ir toliau buvo vadinama Rahu, o kūną pradėta vadinti Ketu. Vedų mitologijoje Rahu ir Ketu kova su Saule ir Mėnuliu buvo aiškinami užtemimai.

²¹ Internetė skelbiamame astrologijos terminų žodynyje, kuriame aiškinama daug Rytų astrologijos terminų, pateikiamas toks paaiškinimas: „Lilit – 1. Klasikinėje astrologijoje dylančio Mėnulio sinonimas; 2. Šiuolaikinėje astrologijoje (ypač vadinamojoje Avestos tradicijoje) hipotetinė planeta, susijusi su blogio pradū“ (Kaškelis 2020).

lais“ Astr. Tai skolinys iš anglų kalbos, tačiau jis vartojamas tik šioje svetainėje, tiksliau – vieninteliame jos tekste, iš kurio, kaip jau aprašyta ankstesniame poskyryje, išryškėja astrologijoje kometoms teikiama prasmė.

Daugiau adaptuotų ar neadaptuotų angliškos šaknies žodžių tarp vienažodžių terminų nepasitaiko. Tiesa, viename tekste mėginama išsamiau aptarti planetų horoskope sudaromas figūras, kurios kitose svetainėse neaptiriamos, ir jų pavadinimai pateikiami anglų kalba, skliaustuose pateikiant lietuvišką atitikmenį: *splash* (*purslai*), *splay* (*nuožulnuma, nukirtimas*), *bundle* (*pynė, ryšulys*), *locomotive* (*lokomotyvas*), *bowl* (*taurė*), *bucket* (*krepšys, kibiras*), *seesaw* (*sūpynės*) Zo. Iš teksto atsiskleidžia ir tokio terminų pateikimo priežastis: jame minima 1941 m. amerikiečių astrologo M. Džonso pasiūlyta figūrų klasifikacija, kuri veikiausiai paplitusi tik anglų kalba rašytuose tekstuose. Beje, čia pateikiama pastaba, jog nežinoma, kaip šiuos pavadinimus reikėtų išversti tiksliai.

Atskirai nuo kitų skolinių minėtinas horoskopo skirstymo dalimis suponuojamas terminas **kryžius**. Tai senasis skolinys, gautas iš lenkų kalbos. Kryžiais skirstomas Zodiakas: keturi jo ženklai – Avinas, Vėžys, Svarstyklės ir Ožiaragis – laikomi kardinalaus kryžiaus atstovais, kiti keturi – Jautis, Liūtas, Skorpionas ir Vandenis – fiksuotojo kryžiaus atstovais, dar keturi – mutabiliaus kryžiaus atstovais. Toks skirstymas minimas ne visose svetainėse, taigi ir terminas *kryžius* Dh, Sa, Wo, Zo bei jo pagrindu sudaryti rūšiniai terminai vartojami tik keturiose. Vienoje svetainėje toks skirstymo pagrindas įvardijamas hibridu *modalumas* Astr.

2. LIETUVIŠKOS KILMĖS TERMINAI

Kaip svetainėse dažniau pavartojamus lietuviškos kilmės vienažodžius terminus galima išskirti tik kelis. Vienas jų – **užtemimai**. Taip pavadintas reiškinyss astrologijoje taip pat turi savitą prasmę: „Manoma, kad Mėnulio užtemimas pažymi tam tikrų situacijų kulminacinius momentus, tai yra tam tikro etapo užbaigimas, po kurio kažkas bus kardinaliai pakeista arba atmesta. Tai yra krizė, kada problemos apšviečiamos labiausiai“ Antr. Saulės ir Mėnulio užtemimus apibendrintai įvardijantis terminas *užtemimai* Am, Antr, Astr, Aw, Dh, Ur, Vi, W, Sa, Za, Zo vartojamas 11 iš 12 svetainių, pvz., „Užtemimai taip ir veikia – iškyla, pratrūksta tai, kas kau-pėsi ilgą laiką“ Astr. Žinoma, vartojama ir užtemimų rūšis įvardijančių terminų, pvz.: „Saulės užtemimas – laikas, kai galime stipriai keisti savo likimą, gyvenimo kokybę, galime atsikratyti negatyvių programų,

arba, atvirksčiai, įsileisti į savo gyvenimą negatyvą“ Astr; „Sausio 10 d. pusšėšėlinis Mėnulio užtemimas Vėžyje (užtemimo pikas 21.10 val., Vėžio 21 laipsnis) sutapo su globalaus veikimo astrologiniu aspektu – Saturno ir Plutono jungtimi“ Antr.

Kita nei astronomijoje reikšme vartojami ir su užtemimais susijusius reiškinius įvardijantys terminai **jaunatis** ir **pilnatis**. Tai matyti iš tokių aiškinimų: „Kiekviena jaunatis turi savo temą, vertybes, aktualijas, į kurias verta susitelkti, į kurias verta atsigręžti šiuo, jaunaties, metu, tartum pasėjant sėklas visiems metams – ne tik mėnesiui“; „Kiekviena pilnatis išryškina mūsų charakterio savybes, įpročius, parodo mums patiems ir aplinkiniams, kokie esame: kvailys tampa dar kvailesnis, bailys – dar bailesnis, o drąsuolis – drąsesnis“ W. Terminai *jaunatis* ir *pilnatis* Astr, Am, Antr, Astr, Aw, Dh, Sa, Ur, W, Za, Zo vartojami 11 iš 12 svetainių, tik kai kuriose rašomi didžiąja raide: *Jaunatis*, *Pilnatis* Am, Aw. 12 svetainių imtis kaip astrologijos terminų neleistų išskirti kitų dviejų Mėnulio fazių pavadinimų. Terminai *delčia* ir *priešpilnis* Am minimi tik tekste, kuriame vardijama, kada tinkamiausias metas sėti, sodinti ar genėti augalus.

Dar du astronominius reiškinius įvardijantys lietuviškos kilmės terminai – **saulėgrįža** ir **lygiadienis** – tekstuose kaip vienažodžiai retai pavartojami. Paprastai jie būna sudėtinių terminų dėmenys, pvz.: „Šis įvykis visada sutampa su Pavasario lygiadieniu, kuomet dienos ir nakties trukmė susilygina, ir ilgainiui su kiekviena pavasario diena šviesa įgauna vis didesnę persvarą“ Vi; „Atsižvelgdami į tai senovės astrologai suskirstė Saulės kelią danguje į 12 dalių, kurių atskaitos taškais tapo 4 kertiniai metų įvykiai, susiję su šviesos ir tamsos santykio pasikeitimu – žiemos ir vasaros saulėgrįža bei rudens ir pavasario lygiadieniu“ Vi. Tiesa, šių astronominių reiškinių minėjimas kai kuriose svetainėse reikšmės skirtumo, palyginti su astrologijoje vartojamų terminų reikšmėmis, neišryškina: žiemos saulėgrįža apibūdinama kaip trumpiausios dienos ir ilgiausios nakties, senųjų metų, praėjusio gamtos ciklo palydėtuvės ir naujojo pradžios sutikimas Am, pavasario lygiadienis – kaip laikotarpis, kai dienos ir nakties ilgumas būna vienodas. Tačiau vienoje svetainėje lygiadieniai ir saulėgrįžos (čia dažniau vadinamos solsticijomis) įvardijami kaip svarbūs astrologiniai įvykiai – Saulė pereina į kardinalius Zodiako ženklus Astr.

Kaip vienažodis dažnai vartojamas terminas, suponuojamas horoskopo skirstymo į kitas 12 dalių. Tai dangaus sferą vaizduojančio apskritimo skirstymas pradedant ascendentu. Skiriamos jo dalys vadinamos **būstais**.

Būstai, kaip ir Zodiako ženklai, taip pat sudaro ratą, todėl kai kur pavadinami *būstų ratu* Astr. Ši horoskopo dalis laikoma itin svarbia, tačiau jai nustatyti reikia tikslaus gimimo laiko. Jau aptariant nelietuviškos kilmės terminus minėta, kad brėžinys be būstų horoskopu nėra nevadinamas – jis vadinamas kosmograma (plg. 1 ir 2 pav.). Kiekvienas būstas siejamas su atitinkama gyvenimo sritimi, pavyzdžiui, 7 būstas – su partneryste, santuoka, 5 būstas – su meile, kūryba, vaikai, 10 būstas – su karjera. Kaip aiškinama, planetų išsidėstymas būstuose rodo, kuriame būste pasireikš vienos ar kitos planetos tematika Zo. Tačiau šiam terminui ypač būdinga sinonimija. Be sinonimo **namai** Am, An, Antr, Ur, Za, Zo, kuris taip pat yra lietuviškos kilmės žodis, dažnai vartojama ir *astrologiniai namai* An, *astrologiniai būstai* Am, Aw, Za, *horoskopo būstai* An, *Zo horoskopo namai* Za, Astr, W, Vi, Zo, o kai kuriose svetainėse linkstama vartoti beveik tik sudėtinį terminą, pvz.: „Pateiksiu bendrąjį aprašymą apie Neptūno poveikį skirtinguose horoskopo būstuose. Galite jį analogiškai pritaikyti judančiam Neptūnui per Jūsų horoskopo būstus ar jei Neptūnas valdo kažkurį Jūsų horoskopo būstą“ Aw; „Venera valdo antrąjį ir septintąjį astrologinius būstus“ Aw.

Aptarto termino pagrindu yra sudarytas dvižodis sudėtinis terminas *būsto valdovas*, kuris svetainėse irgi pavartojamas kaip vienažodis terminas – *valdovas* An, Aw, Zo. Tiesa, taip įvardijama ne tik būstą, bet ir Zodiako ženklą valdanti planeta. Vis dėlto ir jai įvardyti dažnai vartojami dvižodžiai sudėtiniai terminai. Sudėtinis terminas *Zodiako ženklo valdovas* įtraukiamas ir į vienoje iš svetainių teikiamą ATŽ.

Jau ankstesniame poskyryje minėto horoskopo rato – Zodiako – 12 sudedamųjų dalių pavadinimai, išskyrus vieną, irgi yra lietuviškos kilmės žodžiai: **Avinas, Jautis, Dvyniai, Vėžys, Liūtas, Mergelė, Svarstyklės, Šaulys, Ožiaragis, Vandenis, Žuovys**. Graikiškos kilmės žodžiu įvardyta tik viena Zodiako rato dalis – *Skorpionas* (gr. *scorpios*). Tačiau šie pavadinimai turi dvižodžių ar net trižodžių atitikmenų, pvz.: „Gimėte Šaulio ženkle?“ Za; „Lietuvos nepriklausomybė atkurta Saulei keliaujant Žuvų ženkle“ Antr; „Mėnulis bus Ožiaragių zodiako ženkle kartu su šalia esančiu Plutonu, Saturnu ir karminiu mazgu“ Za; „Sausio 27 dieną dieną iš Žuvų zodiako ženklo į Aviną perėjo Lilit, arba Juodasis Mėnulis“ Astr. Beje, tiek vienažodžiai, tiek dvižodžiai ar trižodžiai Zodiako ženklų pavadinimai svetainėse vartojami dviem reikšmėmis. Vie-

na reikšmė atskleista aptariant terminą *Zodiakas* – taip vadinamos Zodiako sudedamosios dalys. Kitą reikšmę tie terminai įgyja dėl Vakarų astrologijoje teikiamos išskirtinės svarbos Saulei – Avinu, Šauliu ir pan. vadinami pagal Saulės padėtį Zodiako rato ženkle žmogui gimstant skiriami charakterio tipai, pvz.: „Lengviau šį laikotarpį išgyvens Dvyniai, Svarstyklės, Avinai, Šauliai, Žuvys ir Ožiaragiai“ Am; „Vandeniai dažnai paviršutiniškai vertina kitus žmones“ Za. Vis dėlto ne vienoje svetainėje pabrėžiama, o ir iš terminų analizės aiškėja, kad vien iš Saulės padėties galima spręsti mažai: „Kiekvienam žmogui būdingas savybės, elgesį, požiūrį ir kt. nusako visų 10-ties planetų (tame tarpe ir Saulės) unikali padėtis jo gimimo momentu. Ir jeigu tik Saulė yra jo zodiako ženkle, šio zodiako savybės nebus stipriai išreikštos, o žmoguje pasireikš kitų zodiako ženklų bruožų rinkinys“ An.

Kitai nei Zodiako ženklų pavadinimai, planetų pavadinimai yra lotyniškos arba graikiškos kilmės žodžiai, tačiau dviejų astrologijoje planetomis laikomų dangaus kūnų – *Saulės* ir *Mėnulio* – pavadinimai laikomi senaisiais indoeuropiečių prokalbės veldiniais (Sabaliauskas 1994: 181, 267). Jie, kaip ir atskaitos taško, iš kurio vertinamas šių šviesulių keliavimas Zodiaku, pavadinimas *Žemė*, svetainėse vartojami kaip vienažodžiai terminai, pvz.: „Saulė ir Mėnulis yra svarbiausi taškai horoskope“ Astr; „Priminsiu, jog kiekviena Mėnulio jaunatis – tai momentas, kai ir Saulė, ir Mėnulis yra vienoje ekliptikos ilgumoje, žvelgiant iš Žemės“ Dh.

Kai kuriose svetainėse pasitaiko vienažodžių stichijų pavadinimų vartojimo atvejų: *Ugnis, Oras, Vanduo, Žemė* Astr, Dh, Ur, Vi, W, Zo. Tačiau dažniau vartojami sudėtiniai terminai, pvz.: „Nuo 2019 m. gegužės 3 d. iki 2020 m. sausio 27 d. Lilit keliavo Žuvimis, dėl to apsunkena buvo vandens stichija (drauge ir emocijos)“ Astr; „Šių metų gruodžio mėnesio jungtis Vandens ženkle pradės naują didžiulį ciklą Oro stichijoje“ Antr. Juolab sudėtiniai terminai vartojami įvardijant pagal stichijas skirstomus Zodiako ženklus, pvz., „Produktyvus jis ir vandens ženklų – Vėžio bei Skorpiono – atstovams“ Astr.

Taigi, aiškėja, kad vienažodžiais galima laikyti tik terminus *užtemimai, jaunatis, pilnatis, saulėgrįža, lygiadienis, Saulė, Mėnulis, Žemė* ir 11 Zodiako ženklus įvardijančių pavadinimų. Be šių svetainėse labiau paplitusių terminų, dar pasitaiko pavienių lietuviškos kilmės vienažodžių terminų pavartojimo atvejų. Svetainėje, kurioje ypač išsamiai aptariamos astrologijos sąvokos ir joje taikomos klasifikacijos, lietuviškos kilmės terminais

mėginama įvardyti pagal stiprumą vertinamas planetų padėtis, ir stipriausiai bei silpniausiai padėtims įvardyti pasitelkiami priesagos vediniai *valdymas* ir *kritimas* Zo.

Dar kai kurių lietuviškos kilmės terminų pavartojama kaip jau aptartų skolinčių terminų sinonimų ar atitikmenų. Antai dviejose svetainėse vietoj *steliumo* vartojamas terminas **sankaupa** An, Ur, vienoje iš jų *sankaupa* An yra vienkartinis termino pavartojimo atvejis, kitose dviejose svetainėse pavartojamas **telkinys** Dh, W. Nors *ascendentas* kaip kylantis ženklas ar kylantis horizonto taškas paprastai įvardijamas tik terminą aiškinant, vienu atveju būdvardis *kylantysis* Aw pavartojamas kaip terminas. Pasitaiko pavienių mėginimų lietuviškos šaknies žodžiais įvardyti aspektus. Vienoje svetainėje vietoj termino *kvadratūra* (*kvadratas*) pavartojamas terminas **ketvirtadalis** W. Harmoningas aspektas, kitose svetainėse įvardijamas kaip *trinas* ar *trigonas*, vienoje pavadinamas ir **trikampiu** Aw, *seksstilis* – **šešiakampiu** Aw. Vienoje iš svetainių įsivedamas savas terminas Plutono ir Jupiterio aspektams įvardyti – **sandėriai** Ur. Ryškesniu antikinų kalbų kilmės ir lietuviškos kilmės terminų konkurencijos atveju galima laikyti termino *konjunkcija* ir terminų **jungtis**, **susijungimas**, **sajunga** vartojimą: šešiose svetainėse vartojamas ir terminas *jungtis* Am, Dh, Ur, Sa, Vi, Za, vienoje – tik *jungtis* Astr; trijose svetainėse kaip sinonimas pateikiamas *susijungimas* Aw, Ur, Zo, vienos svetainės tekste pavartojama *sajunga*, *susijungimas*, *jungtis* Za.

Tiesa, kai kurie lietuviškos šaknies termino vartojimo atvejai gali būti susiję su ne visišku tekstų vienodumu stiliaus požiūriu. Interneto svetainės sudaro įvairaus pobūdžio tekstai: čia aptariamos astrologijos sąvokos, skelbiama apie teikiamas astrologines paslaugas, vykstančius astrologijos kursus ar seminarus, apžvelgiamos mėnesio ar metų astrologinės tendencijos. Pastarojo pobūdžio tekstuose vyrauja laisvesnis stilius, nes jais turbūt orientuojamasi į specialių žinių neturintį skaitytoją. Kaip matyti iš tokių tekstų, siekiama vaizdingumo, išraiškingumo, pvz.: „Visi sprendimai, mintys daug stipriau įsirėžia į būties audinį užtemimų metu, yra sunkiau atšaukiami, taigi galvokite, ką galvojate, sakote, darote“ Astr; „Dabar, kai retrogradinis Marsas yra Avine, tokią būseną galima būtų palyginti su ta, kai kariuomenės nutraukia aktyvius karo veiksmus, tačiau įsitvirtina savo apkasuose, kaupdamos jėgą naujiems puolimams“ Astr. Taigi, nors aptarti terminai vartojami ir tokio pobūdžio tekstuose, nemažai atvejų, kai termino vartojimo išvis išvengiama. Štai vienoje svetainėje, kurioje var-

tojamą terminą *tranzitas* (pvz.: „Marso tranzito per Aviną metu išnaudojama bet kokia galimybė pademonstruoti savo jėgą ir sugebėjimus, aktyviai dalyvaujama sportinėse varžybose, konkursuose, drąsiai įsijungiama į veiklą, kurios kitu metu nebūtume ėmėsi“; „Marso tranzito per Dvynius metu esame nusiteikę priimti ir perduoti informaciją, o tuo puikiai gali pasinaudoti reklamos specialistai“ Am), kartu vartojami ir kitokie planetos keliavimo Zodiako ženklų nusakymo būdai, pvz.: „Marsas kelia us Žuvų zodiako ženklu nuo 2020 m. gegužės 13 d. iki birželio 28 d.“; „Marsas žygiuos Avino zodiako ženklu nuo 2020 m. birželio 28 d. iki 2021 sausio 7 d.“ Am.

IŠVADOS

Išnagrinėjus astrologijos svetainėse vartojamus vienažodžius terminus aiškėja, kad vyrauja nelietuviškos kilmės terminai, kurių didžioji dalis – graikiškos ar lotyniškos šaknies žodžiai. Graikiškos kilmės astrologijos terminų svetainėse pavartota 22 (*astrologija, astrologas, horoskopas, ekliptika, Zodiakas, planetos, asteroidai, kometos, kosmograma, trigonas, stichijos, eteris, sfera, ciklas, zonos, prognozė, analizė, sinastrija, astropsichologija, astrofizika, astrochemija, astrogeografija*), lotyniškos kilmės terminų – 30 (*rektyfikacija, aspektai, opozicija, kvadratas, kvadratūra, kvadrantai, konjunkcija, sekstilis, bisekstilis, kvinkonsas (kvinkunsas), trinas, konfigūracija, egzaltacija, elementas, ascendentas, descendentas, tranzitas, ingresija, progresijos, direkcijos, soliaras, lunaras, steliumas, septeneras, solsticija, orbisas, kuspidas, peregrinas, signifikatorius, konsultacija*). Vienas iš terminų – *astromineralogija* – yra sudarytas graikų ir lotynų kalbų pagrindu. Taigi, visas antikinių kalbų pagrindu radęs vienažodžių terminų rinkinys būtų 53 terminai, tačiau, kaip aiškėjo iš atliekamos analizės, tokiems skaičiavimams reikia daryti kai kurių išlygų. Pirma, nors *konsultacija* ir *analizė* pavartojami ir kaip vienažodžiai terminai, bent jau nagrinėta imtis jų vienažodžiais neleistų laikyti. Antra, kai kurie iš skolintų terminų vartojami vos dviejose ar trijose svetainėse (*elementas, eteris, sfera, zonos, solsticija, septeneras, orbisas, kuspidas*), kiti – vienoje (*bisekstilis, signifikatorius, lunaras*). Kaip aptarta, tai neteikia pagrindo jų nelaikyti astrologijos terminais, tačiau, siekiant nustatyti jų retesnio vartojimo priežastis, reikėtų plėsti imtį. Tiesa, lotyniško ir graikiško pagrindo astrologijos terminų rinkinį gerokai papildytų planetų ir kitų svarbių horoskopo taškų

pavadinimai, kurių šios imties pagrindu nustatyta 11: *Marsas, Venera, Merkurijus, Saturnas, Jupiteris, Neptūnas, Plutonas, Uranas, Selena, Chironas, Prozerpina*. Dar reikėtų pridėti graikiškos kilmės Zodiako ženklų pavadinimą *Skorpionas*.

Lietuviškos kilmės terminų rinkinys, net suregistravus visus šaltiniuose pasitaikiusius vienažodės vartosenos atvejus, susidarytų mažesnis: *užtemimai, jaunatis, pilnatis, saulėgrįža, lygiadienis, būstai, namai, valdovas, sankaupa, telkinys, jungtis, sąjunga, susijungimas, ketvirtadalis, trikampis, šešiakampis, sandėriai, Saulė, Mėnulis, Žemė*, taigi 20 terminų ir, jei vienažodžiais terminais būtų laikomi Zodiako ženklų pavadinimai, dar 11: *Avinai, Jautis, Dvyniai, Vėžys, Liūtas, Mergelė, Svarstyklės, Šaulys, Ožiaragis, Vandenis, Žuvis*. Vis dėlto jau iš atliekamos analizės aiškėjo, kad spręsti apie lietuviškos kilmės ir antikinių kalbų pagrindu besiradusių terminų santykį, tiesiogiai lyginant šiuos du rinkinius, būtų nepagrįsta. Pirma, kai kurie paminėti lietuviškos kilmės terminai yra sinonimai: *būstai* ir *namai*, *sankaupa* ir *telkinys*, *jungtis*, *susijungimas*, *sąjunga*. Antra, terminai *sankaupa*, *telkinys*, *ketvirtadalis*, *trikampis*, *šešiakampis*, *sandėriai* vartojami arba viename kitame tekste, arba pavienėse svetainėse. Trečia, terminai *būstai (namai)* ir *valdovai*, nors ir vartojami kaip vienažodžiai, vis dėlto veikiau yra sudėtinių terminų vienažodžiai atitikmenys. Taigi, kaip dažniau vartojamus lietuviškos kilmės vienažodžius terminus galima minėti tik *užtemimus, jaunatį, pilnatį, jungtį (susijungimą)*, kiek rečiau pasitaiko *saulėgrįža* ir *lygiadienis*. Svetainėse dažnai vartojamų lotyniškos ir graikiškos šaknies skolinių rinkinys kur kas didesnis – bent jau 26 terminai: *astrologija, astrologas, horoskopas, kosmograma, ekliptika, Zodiakas, planetos, aspektai, trigonas (trinas), opozicija, kvadratas (kvadratūra), kvadrantai, sekstilis, stichijos, ciklai, ascendentas, descendentas, egzaltacija, prognozė, sinastrija, rektifikacija, konjunkcija, konfigūracija, sinastrija, soliaras, tranzitas*. Taigi, ir įvertinus terminų paplitimo veiksnį aiškėja, kad vienažodžių terminų grupėje nusveria ne lietuviškos kilmės terminai, o vadinamieji tarptautiniai terminai. Toks rezultatas, beje, atitiktų kai kurių kitų terminijos tyrimų rezultatus: ištyrus kitas terminų vartojimo sritis, irgi konstatuotas bent jau kelių sričių polinkis į tarptautinius žodžius (Zemlevičiūtė 2018a), tarptautinių terminų vyravimas vienažodžių terminų grupėje (Kazlauskaitė 2000; Zemlevičiūtė 2002).

Skolintų terminų rinkinį papildžius skoliniais iš kitų kalbų, skolintinio terminijos sluoksnio persvara, palyginti su lietuviškos kilmės terminų

sluoksniu, kiek padidėtų, bet santykis iš esmės nesikeistų, nes skolinių iš kitų kalbų vienažodžių terminų grupėje nėra daug: *Rachu, Ketu, Lilit (Lilith), karma* ir keli pavieniai neadaptuotų terminų pavartojimo atvejai. Tačiau, dabartinei astrologijos terminijai (o interneto svetainės atspindi būtent dabartinę astrologijos terminiją) nebūdingas ir skolinimasis ar tiesioginis terminų perėmimas iš anglų kalbos, kuris konstatuojamas ne vienoje dabartinės terminijos vartojimo srityje (pvz.: Kvašytė 2004; Stunžinas 2006; Stunžinas 2007; Vaičiakauskienė 2016). Tiesa, kai kurie lotyniškos ar graikiškos šaknies skoliniai gali būti patekę ir per anglų kalbą, tačiau uždavinys nustatyti, per kurią kalbą yra patekęs tarptautinis žodis, terminologijos darbuose paprastai nekeliamas, tai bent jau turėtų būti atskiro tyrimo tikslas.

Nors kaip pagrindinis astrologijos terminijos sluoksnis išskyla tarptautiniai terminai, tačiau tarptautinių žodžių žodynuose jis neatsispindi. Ir į naujausią TŽŽ įtraukti vos keli astrologijos terminai: *horoskopas, Zodiakas, kosmograma*. Tiesa, įtraukiami ir kiti čia aptarti terminai, taip patvirtinant daugumos jų turimą tarptautinio žodžio ar tarptautinio termino statusą, tačiau jie įtraukiami tik kaip kitų sričių, astronomijos terminai ar bendrosios vartosenos žodžiai. Astronomijos terminų žodynuose, žinoma, teikiama tik astronomijos terminai. Tačiau iš atliktos analizės aiškėja, kad ir astrologija turi savą, savarankišką ir terminijos dėsniams paklūstančią terminų sistemą, kuri galėtų atsispindėti žodynuose.

Kiek galima spręsti iš vienažodžių terminų analizės, terminija pakankamai nusistovėjusi. Konkuruojančių terminų užfiksuota nedaug. Vis dėlto terminų konkurenciją ar sinonimiją reikėtų nagrinėti atskirai. Lieka ir daug kitų nagrinėtinų aspektų, pavyzdžiui, terminų variantiškumo, daugiareikšmiškumo, sandaros, sintaksinės sudėties aspektai. Šis straipsnis tėra pirmas bandymas pasižvalgyti po netirtą sritį, bet jis rodo, kad terminologiniais aspektais astrologijos terminiją verta tyrinėti, net jei astrologija ir nepripažįstama kaip mokslas.

ŠALTINIAI

INTERNETO SVETAINĖS

Am – www.astrologijosmokykla.lt

An – www.ananta.lt

Antr – www.antropoteosofineastrologija.lt

Astr – www.astrodaiva.lt

Aw – <https://astrologe.weebly.com>

Dh – www.dharma.lt

Sa – www.sadhanacentras.lt

Ur – www.uranija.lt

Vi – www.vidineastrologija.lt

W – www.wolmer.lt

Za – www.zachh.lt

Zo – www.zodiakas.com

INTERNETO SVETAINĖSE TEIKIAMŲ ŽODYNĖLIAI

AS – *Astrologijos sąvokos*: www.zodiakas.com

ATŽ – *Astrologijos terminų žodynis*: www.ananta.lt

LITERATŪRA

- Čeremisinas Artiomus 2015: Planetos vedų astrologijoje. Rahu. – *Čikagos aidas*. Prieiga internete: <https://aidas.us/planetos-vedu-astrologijoje-us>.
- Čeremisinas Artiomus 2015: Planetos vedų astrologijoje. Ketu. – *Čikagos aidas*. Prieiga internete: <https://aidas.us/planetos-vedu-astrologijoje-us>.
- Drotvinas Vincentas 2005: Iš karybos terminų istorijos. – *Terminologija* 12, 27–41.
- DŽ₇₁ – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas* (internetinis), vyr. red. S. Keinys. 7-as patais. ir papild. leid., Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2015. Prieiga internete: <http://lkiis.lki.lt>.
- Juška Antanas 1984: *Astronomijos enciklopedinis žodynas*, Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija.
- Kaškelis Vytautas 2020: *Astrologija sielai*. Prieiga internete: <https://www.vytautas.com/lt/zodynas> [žiūrėta 2020-10-20].
- Katilytė Rita 2009: Mečislovo Reinio laisvai versto *Psichologijos vadovėlio* psichologijos terminų reikšmė ir kilmė. – *Terminologija* 16, 198–216.
- Katiliūtė-Jonynienė Saulė 1994: *Astrologija*, Vilnius: Valstybinis leidybos centras.
- Kaulakienė Angelė 2007: Profesoriaus Povilo Brazdžiūno *Bendrosios fizikos vadovėlio* (1960–1965) terminija. – *Terminologija* 14, 92–109.
- Kazlauskaitė Gita 2000: Lietuvių fonologijos terminų sandara ir kilmė. – *Terminologija* 6, 51–62.
- Kvašytė Regina 2004: Lietuvių ir latvių kalbų ekonomikos terminijos anglybės. – *Terminologija* 11, 31–51.
- Lilita: bjaurumų motina* 2020. Prieiga internete: www.spauda.lt/mitai/mish.lilith.htm [žiūrėta 2020-10-20].
- Lilith: senovės demonas, tamsi dievybė ar jausmingumo deivė?* 2020. Prieiga internete: <https://suenee.cz> [žiūrėta 2020-10-20].
- LKE 2008: *Lietuvių kalbos enciklopedija*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
- Marcinkevičius Arūnas 2004: Kodėl astrologijos neištiko alchemijos likimas. – *Delfi.lt*. Prieiga internete: <https://www.delfi.lt/gyvenimas/anapus-tikroves/kodel-astrologijos-neistiko-alchemijos-likimas.d?id=4784869>.
- Mitkevičienė Asta 2014: Figūrų ir tropų pavadinimai 1918–1940 m. literatūros mokslo darbuose. – *Terminologija* 21, 176–191.
- Novickienė Dominika 2020: Astrologija – būdas pažinti save. – *motersgrozis.lt*. Prieiga internete: <http://www.motersgrozis.lt/index.php/tobulejimas/sielai/astrologija-horoskopai/452-astrologija-budas-pazinti-save>.
- Rimkutė Aušra 2005: Nelietuviški XIX a. galo–XX a. pradžios katalikų katekizmų terminai. – *Terminologija* 12, 42–66.
- Rimkutė Aušra 2007: Kai kurie sinoniminių religijos terminų vartosenos atvejai katekizmuose (XVI a. ir XIX a. galas–XX a. pradžia). – *Terminologija* 14, 135–145.
- Rimkutė Aušra 2012: 1883–1916 metų katekizmų religinių vietų pavadinimai. – *Terminologija* 19, 125–142.
- Sabalaiškas Algirdas 1994: *Iš kur jie? Pasakojimas apie žodžių kilmę*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Straižys Vytautas 2002: *Astronomijos enciklopedinis žodynas*, Vilnius: Teorinės fizikos ir astronomijos institutas.
- Stunžinas Robertas 2017: Europos Sąjungos kibernetinio saugumo terminai su dėmeniu *kibernetinis* (-ė): reikšmės, kilmė, sinonimija ir variantai. – *Terminologija* 24, 125–163.
- Stunžinas Robertas 2018: Kriptografinių valiutų srities terminai: reikšmės, raiška ir variantai. – *Terminologija* 25, 128–142.
- Vaičiakauskienė Sonata 2016: Kompiuterijos srities naujieji skoliniai. – *Žmogus ir žodis* 18(1), 80–95.
- Šilobritaitė Diana 2008: Pirmųjų matematikos žodynėlių terminija. – *Terminologija* 15, 180–196.
- Šilobritaitė Diana 2011: Petro Vileišio aritmetikos vadovėlio *Keturi svarbiausieji veikalai aritmetikos* terminai. – *Terminologija* 18, 154–164.
- TŽŽ 1985: *Tarptautinių žodžių žodynas*, Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija.
- TŽŽ 2013: *Tarptautinių žodžių žodynas*, redaktorių taryba: A. Kaulakienė, S. Keinys, B. Kurkulis, V. Račiūnaitė, V. Žalkauskas, Vilnius: Alma littera, 2013.
- Vladarskienė Rasuolė 2017: Skolintų ir lietuviškų ekonomikos terminų konkurencija. – *Terminologija* 22, 98–109.
- VLEe – *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2001–2020. Prieiga internete: <http://www.vle.lt>.

- Zemlevičiūtė Palmira 2002: Sinoniminiai „Medicinos enciklopedijos“ terminai. – *Terminologija* 8, 34–49.
- Zemlevičiūtė Palmira 2004: Ligų pavadinimai Lietuvos ūkininko priede *Sveikata*. – *Terminologija* 11, 70–99.
- Zemlevičiūtė Palmira 2009: *Varpo* medicinos straipsnių terminai. – *Terminologija* 16, 154–185.
- Zemlevičiūtė Palmira 2010: Lauryno Ivinskio kalendorių vienažodžių ligų pavadinimų kilmė ir daryba. – *Terminologija* 17, 101–110.
- Zemlevičiūtė Palmira 2011: *Keleivio* straipsnių apie sveikatą terminai. – *Terminologija* 18, 98–108.
- Zemlevičiūtė Palmira 2018a: Kitų kalbų poveikis lietuviškai informatikos ir kompiuterijos terminijai. – Albi-
na Aukšoriūtė, Jolanta Gaivenytė-Butler, Solvita Labanauskienė, Asta Mitkevičienė, Robertas Stunžinas,
Alvydas Umbrasas, Palmira Zemlevičiūtė. *Lietuviškos informatikos ir kompiuterijos terminijos tyrimai*:
monografija, 150–307.
- Zemlevičiūtė Palmira 2018b: Medicinos terminija prieš šimtą metų. – *Terminologija* 25, 147–200.

ONE-WORD TERMS OF ASTROLOGY FROM THE PERSPECTIVE OF ORIGIN

Summary

The article addresses the field of the terms of astrology, which has not been previously researched in Lithuania. Astrology is not taught in national universities, so there are no textbooks for higher education institutions or research studies, which are generally considered the major sources of the functioning and development of terms. Nevertheless, terms are used, and one of the principal sources of their use is astrology websites. There are such websites which focus on popular astrology, i.e. monthly, weekly or daily horoscopes are published. However, others use far broader terms, discuss concepts, even provide glossaries of terms.

After selecting twelve sources of the latter type, the article investigates the one-word terms used in them. It focuses on the aspect of the origin of the term, i.e. it seeks to find out which language of origin takes the lead. Latin and Greek stand out as the major languages in the group of one-word terms: 22 one-word Greek and 30 Latin terms were found; these terms based on ancient languages constitute the fundamental layer of the one-word terms used on the websites. The terms specify the constituents of the horoscope (*ascendentas, descendantas, planetos, asteroidai, aspektai, opozicija, sekstilis*), the movement of planets (*ciklai, tranzitas, ingresija*), the techniques or directions applied in astrology (*progresijos, direkcijos, sinastrija*). Most of them are used in all the sources selected for the analysis; the concepts that they refer to are thoroughly explained.

The attribution of Lithuanian terms to the group of one-word terms creates a certain difficulty, as the term, which tends to function as a one-word term in the texts, is sometimes also used as the head element of a composite term; therefore, the attribution of certain terms to the group of one-word terms is conditional only. However, even with this conditionality in mind, barely several one-word terms of Lithuanian origin, which are more widespread, can be singled out: *užtemimai, jaunatis, pilnatis, Saulė, Mėnulis, būstai (namai)*. The words of Lithuanian origin also include 11 out of 12 names of the zodiac signs (*Avinas, Jautis, Dvyniai*, etc.), but the usage of their two-word or even three-word equivalents is also common (*Avino ženklas, Jaučio ženklas, Dvynių ženklas*, etc.). Certain attempts can be found to use Lithuanian equivalents of certain terms with a Latin or Greek root, but they only appear in individual texts or

websites, and the usage of some of them may be determined by the text type. A more prominent competitive relationship between an ancient language root and a Lithuanian term is observed in several cases only (e.g., *konjunkcija* and *jungtis, susijungimas*).

The loanwords from other languages are scarce. These are mainly proper names (*Lilit, Rachu (Rahu), Ketu*). Generally, there are few proper names among the terms under analysis, but the majority of them represent the names of the representatives from the Latin and Greek mythological world: *Venera, Marsas, Merkurijus, Jupiteris, Plutonas* and other names of planets, *Chironas, Prozerpina, Selena*, etc.

Though this study was limited to one-word terms, their analysis alone allows us to view astrology as the field with its own peculiar terms, even though it is not recognised as a science. Whereas this article is a work of the field of linguistics, the relationship between astrology and science is not analysed in greater detail; however, the terms of astrology or the definitions provided in the dictionaries of international words alone reject it as a science. It is perhaps for this reason that most astrological terms, which appear in dictionaries, are reflected as merely the terms of astronomy or other scientific fields. Nevertheless, the analysis of one-word terms alone highlights a significant difference in meaning compared to the terms of astronomy and reveals these terms as constituting a rather consistent system, which is sufficient grounds to reflect them as the terms of astrology in dictionaries.

Gauta 2020-10-22

Ramunė Vaskelaitė

Lietuvių kalbos institutas

P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius

E. paštas ramune.vaskelaite@lki.lt